

ÚVOD

Konzumní společnost se stala hojně diskutovaným civilizačním rysem současnosti. Souvisí s rozvojem techniky a ekonomiky, které vedly k odstranění hladu a bídy v klasickém slova smyslu. Společnost ve vyspělé civilizaci předpokládá jistou ekonomickou úroveň masového spotřebitele a svým způsobem odráží zvýšenou životní úroveň. Aby spotřebitel mohl konzumovat, musí mít možnost si konzumní statky koupit. A to vede k nutnosti přehodnotit mnohé ekonomické kategorie, především mzdu a zisk. Právem můžeme považovat za otce konzumní společnosti Forda. Aby mohl svá auta masově vyrábět, musel tu být konzument, který si je mohl koupit. Proto zvyšuje mzdu. **Masová výroba - odpovídající příjem - masová spotřeba.** Konzumní společnost má tedy dvě stránky: jednak stránku ekonomickou, stále rostoucí výroba musí najít masového spotřebitele, kterého si různými způsoby (reklama a jiné) vytváří. Druhou stránkou, možná odvozenou, nicméně sociálně stejně vážnou, je stránka sociálně psychologická nebo přímo etická: **hédonismus**, ne pouze jako individuální jev, nýbrž **jako jev sociální, jeden z rysů naší civilizace.** (7:25) Stejně vážným rysem naší civilizace je již připomenuté silné a stále pokračující oslabování sociálních vazeb, rozklad tradičních pospolitostí, do nichž je člověk zapojen a v nichž nachází oporu. Nejde tu pouze o rodinu, ale ještě více o vesnickou pospolitost, sousedská společenství, různé spolky a sdružení. Jednotlivec je stále více ponecháván sám sobě, je izolován od jiných a od pospolitosti. **Mluvíme o atomizaci společnosti a přexponování individualismu.** Člověk je osamocen tváří v tvář nezvladatelným a namnoze nepochopitelným sociálním útvarům a silám. Produktem oslabení sociálních vazeb je oslabení síly sociálně kulturních regulativů, rozkolísání morálky se známými sociálně negativními důsledky. Hédonismus je projevem rozkladu morálky, můžeme jej spojit s řadou civilizačních jevů. Patřil by sem nepochybně alkoholismus jako stará drogová závislost naší civilizace. Ta se s alkoholem naučila žít. Ale v souvislosti s dalšími civilizačními rysy - demokratizace, masovost, konzumní společnost, hédonismus - nabývá i **alkoholismus** nových dimenzí, které se už těžko zvládají, individuálně i sociálně. **Drogy** ve vlastním slova smyslu jsou civilizačně cizím prvkem, proto tím nebezpečnějším. I zde hrají hlavní roli podobné civilizační faktory: oslabení morálních, sociokulturních relativů, oslabení a rozpad sociálních vazeb, hédonismus - snaha získat nové potěšky, celková sociální deziluze, ztráta perspektivy. A do toho vstupují faktory kriminální, ekonomické a další, dokonce falešné pojetí osobní svobody a lidských práv. Ukazuje se, že se jedná o jeden z nejvážnějších anomických prvků, s nímž si společnost neví rady. (6:185) Možná právě proto, že se v něm kříží tolik jiných civilizačních rysů. Do této oblasti patří i to, co se

označuje jako **sexuální revoluce**. Ta přinesla hodně pozitivního, osvobodila člověka a především ženu od řady tíživých, stresotvorných tabu, ale na druhé straně také hodně negativního. Nepochybně i ona souvisí se zmíněným oslabením sociokulturních regulativů, odsunutím kategorií, jako je ukázněnost, zdrženlivost (v širším než sexuálním významu) na vedlejší kolej a obdobně, ale hlavně se stále připomínaným hédonismem: jiná než požitková stránka sexu se oslabuje (sex je přitom pouze nástrojem funkcí jiných, nejen reprodukčních, ale i citových a přesně i sociálních), ze sexu se stává pouze otázka rozkoše. Volně s touto skupinou jevů souvisí i masová kultura. Spolu s dožíváním či oslabováním postavení tradičního umění, **tzv. vysoké kultury**. Umění vždy přinášelo a mělo přinášet požitky, jeho podstatou je působení na afektivní sféru. U masové kultury dominuje základní premisa - je tvořena pro nejširší vrstvy obyvatel, pro masy. Současná společnost je charakterizována i **postupující sekularizací civilizace**. Ta se projevuje ústupem vlivu velkých náboženství. Sociální dopady jsou negativní (rozkolísání morálky, hrubý materialismus). Na místa velkých tradičních náboženských systémů nastupují náboženství sektářského typu, která postrádají pozitivní vlivy velkých náboženství. Nutno poznamenat, že vysloveně krizový jev v této oblasti, náboženský fundamentalismus a agresivita, je prvek naší dnešní civilizace cizí, resp. okrajový. Pokud existuje, přichází do ní zvnějšku. Naproti tomu výbuchy **nacionalismu** jsou prvky plně autochtonní. Populační exploze, jeden z nejvážnějších současných planetárních problémů, je z hlediska euroamerické civilizace něčím externím (ovšem s dopady i dovnitř civilizace). Bezprostředně se nás dotýká jiný **populační problém: stárnutí populace**, stále se zvyšující počet starších lidí postproduktivního věku a stále vyšší jejich podíl na celkové populaci. I zde se jedná o zvrát pozitivního v negativní. Příčinou stárnutí populace je nepochybně výrazné zlepšení zdravotní péče, pokroky lékařské vědy, spolu se zvyšováním životní úrovně. Zvyšování průměrného věku sebou nese řadu problémů dalších, zasahujících do osobnostní sféry každého z nás, seniora i juniora. Problémů ekonomických, sociálních, mravních a dalších. Přímou pak naši civilizaci ohrožuje **ekologická problematika**. Agresivní chování člověka k přírodě hrozí likvidací člověka jako druhu. Mezi další krizové jevy lze zařadit výbuchy **extremismu, občanské války a terorismus**. **Nárůst kriminality** je sociálně patologický jev, těžce zasahující do osobní sféry jedince. Skutečně novým jevem je vznik **informační společnosti**, v důsledku informační exploze. Souvisí s rozvojem techniky, využíváním počítačů, rozšířením počítačových sítí. Není vyloučeno, že se jedná o jeden z nejvýznamnějších rysů měnící se civilizace, který by ji mohl velice podstatně změnit (Internet). Zahlcení informacemi nebo přechod do virtuální reality, to jsou jevy, jejichž dosah si ani nedokážeme domyslet. Už pouhá televize přináší v tomto smyslu řadu problémů a dopadů na člověka a do ostatních sfér civilizace. Na jedné straně jsou informace demokratizovány, zpřístupňovány v dosud nebyvalé

míře všem lidem, stávají se prvkem masové kultury, na druhé straně se mohou stát individuálním vlastnictvím, sociální výsadou, nástrojem ekonomického prospěchu a moci nad lidmi. Kladou také na člověka značně vysoké nároky - dokáží je lidé zvládnout? Objevuje se nové nebezpečí - počítačová a informační narkomanie. A u informací platí mnohonásobně silněji než v jiných oblastech, že mají tendenci osamostatňovat se, vymýkat se člověku z rukou. V každé společnosti existuje mnoho, ať již tradičních, vžitých, psaných nebo uměle vytvořených a vyžadovaných pravidel lidského chování. Všechna tato pravidla - normy společenského chování včetně zažívaných zvyklostí se v průběhu času mění. To, co je považováno za normální nebo za odchylku od normy vystupuje až v souvislosti s historickým srovnáním. Ne každá odchylka musí být deviací nebo zločinem. Převážně však odchylky od stanovených pravidel chování jsou posuzovány jako protisociální jednání. Názory na určité jevy se mění podle doby, regionu nebo rozvoje společnosti. Nejmarkantněji můžeme posun pozorovat na přístupu k mravnosti nebo drogovým závislostem. To, co společnost pobuřovalo před několika lety, je dnes považováno za běžné. Dá se předpokládat, že se určitě vlivem času a poznáním nových skutečností pozmění náhled společnosti na ty problémy, které nás v současné době pohoršují. Variabilnost jednání osob v rámci daných sociálních jevů způsobuje, že některé formy chování jsou považovány za krajní, nenormální a pro společnost v dané chvíli za nebezpečné. Formy chování posouzené společností za normální se upraví jejich schválením resp. systémem zákazů, příkazů a sankcí práva. Každá společnost si hranice mezi oběma krajnostmi stanovuje sama, podle vlastního kulturního vývoje, sociálního dění, obyčejů a zvyků, ale zejména podle výskytu nových krajností, který stávající stav ohrožují. Právní úprava, většinou ad post, deklaruje normální stav a postihuje odchylky právě označované za jednání protisociální. Právní úprava a zájem společnosti na jejich respektování a dodržování vyžaduje i systém kontroly. Sociální kontrolu potom zajišťují specializované složky (policie, vězeňství, soudy aj), a zejména základní sociální skupina, kterou je rodina, vedle ní také určitá sociální společenství (sousedé, charity, zájmová sdružení) a sociální autority (učitelé, představitelé státu, vědy, církve apod.). Vývoji také podléhají i sankce, které se za porušení norem ukládají. Od obvyklých, většinou fyzických trestů, přes právo útrpné, zohyzďující fyzické tresty až po tresty smrti v zájmu společnosti. **Za sociálně patologické jevy jsou označovány ty sociální jevy, které pro svou škodlivost ohrožují společnost, její uspořádání, stabilitu a řád jako celek i její jednotlivé členy - občany.** (6:98)

Šíře problému sociálně patologických jevů, jejich primární a sekundární vazby,

provázanost těchto negativních jevů a jejich podmíněnost by vydala na několik odborných prací a proto jsem se rozhodla zaměřit svou práci na jeden z hlavních a v současnosti svou závažností vysoce aktuální sociálně patologický jev a to na domácí násilí. (12:7)

V teoretické části byla využita odborná literatura, mající k tomuto sociálně patologickému jevu vztah. Uvedené studium by v této bakalářské práci mělo přinést nástin stavu domácího násilí v České republice, možnosti jejího potlačení či odvrácení jejího negativního vlivu na společnost.

1. ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKY DOMÁCÍHO NÁSILÍ

Domácí násilí bylo ještě v nedávné době považováno za jev, který se naší republiky dotýká jen okrajově, vyskytuje se pouze v ojedinělých případech. Nejnovější průzkumy však dokazují, že skutečnost v této oblasti je, bohužel, mnohem vážnější. Ukazuje se, že právě rodina může být jevištěm pro ta nejkrutější dramata, ve kterých silní ubližují slabším.

Pod pojmem domácí násilí se většinou rozumí stupňující se opakované násilí fyzické, psychické či sexuální povahy mezi manželi nebo partnery. Problém „domácího násilí“ však lze pojmut v jeho širším významu. Násilí v rodině totiž může mít různé konkrétní podoby: od týrání a zanedbávání dětí přes trýznění seniorů až po zmíněné psychické a fyzické násilí mezi mužem a ženou. (11:25)

Domácí násilí je tedy delikventní chování, které se dotýká nejenom přímých aktérů, ale má též negativní dopad i na tzv. nepřímé oběti, zejména děti vyrůstající v atmosféře plné násilí a nenávisti. Domácí násilí můžeme rozlišovat na fyzické, které spočívá v násilí jako je bití, facky, kopance, škrcení, kroucení ruky, ohrožování či poškozování zbraní (bodání, řezání atd.) apod. Dále na psychické násilí, které spočívá v ponižování, zastrašování, vyhrožování, hrubé nadávání, zesměšňování (zejm. před jinými lidmi), psychické vydírání (např. vyhrožování, rozchodem, sebevraždou apod. v případě, že oběť nevyhoví násilníkovi), sexuální násilí (zneužívání) - nucení k pohlavnímu styku či jiným sexuálním praktikám, znásilnění, sociální izolaci – bránění styku s přáteli, kontrola korespondence, SMS zpráv apod., tzv. "kontrolní" telefonáty, návštěvy, vyslýchání („kde jsi byla, s kým, o čem jste se bavili...“), nucení setrvat doma namísto chození do zaměstnání (cílem je mít partnerku/ra co nejvíce pod kontrolou) a ekonomické násilí – neposkytování peněz na domácnost, zákaz chodit do práce a tím udržování ekonomické závislosti na partnerovi, brání věcí a peněz např. seniorům aj.. (3:7-9)

Nemalá část kriminálních kariér pachatelů násilných trestných činů má svůj počátek v rodinách orientovaných na násilí. Z některých zahraničních empirických šetření vyplynulo, že minimálně v 66% rodin s násilnými vztahy vyrůstají malé děti. Pro ně se domácí násilí vstává vzorcem chování, které si s sebou přináší i do dospělosti. Dítě si vytvoří názor, že násilím je možno řešit problémy a prosazovat účinně své názory, ukázněvat, ovládat, zastrašovat a trestat druhé. Z dětí vyrůstajících v takových rodinách se stávají osoby náchylnější ke kriminalitě, ale také k viktimizaci, požívání drog, prostituci. Násilné chování má nerozlučnou genetickou a zkušenostní složku. Děti vystavené násilí, ať již přímo nebo v roli svědka, se naučí zpracovávat

podněty ze zevního prostředí jinak než děti, které násilí vystaveny nebyly. Naučená útočnost se u těchto dětí často stává trvalým rysem osobnosti (<http://www.mver.cz/>). Proto se domnívám, že je nutné podchytit domácí násilí v počátečním stádiu, kdy se násilí projevuje mírnějšími formami a nedochází ještě k intenzivnějším útokům násilné povahy. Mám za to, že právě tato raná fáze intervence je nesmírně důležitá, neboť může zabránit rozvoji násilí a může vést k eliminaci tohoto typu chování v době, kdy cyklus domácího násilí ještě není běžnou součástí vztahu mezi zúčastněnými osobami.

Obecně je násilí v rodině odsuzováno již dlouho, ale jen málo případů se dostává skutečně před soud. Značná část společnosti totiž stále vnímá násilí uvnitř rodin spíše jako privátní věc, ve které se člověk může jen stěží zorientovat, a proto učiní lépe, když se nebude vůbec vměšovat. Z nejnovějších výzkumů vyplývá, že většina postižených nechce „agresora“ trestat, ale „pouze“ hledá pomoc.

Domácí násilí se objevuje mezi lidmi všech úrovní sociálního postavení, nezávisle na vzdělání, ekonomické situaci, rase či příslušnosti k etnickým skupinám apod.

Podle reprezentativního výzkumu provedeného v roce 2003 v České republice Sociologickým ústavem AV ČR a Filosofické fakulty UK některou z forem domácího násilí za svůj život zažije 38 % žen.

1.1 Specifika domácího násilí

Domácí násilí se odehrává "beze svědků" a mezi osobami, které k sobě mají (či měly) blízký vztah. Navíc se jedná snad o jediný trestný čin či přestupek, v jehož případě pachatel neopouští "místo činu" - díky určité toleranci totiž neočekává, že by za své chování mohl být odsouzen či potrestán. (23:42)

Domácí násilí má přitom vždy svoji historii. Začíná často velmi nenápadně, takže si jeho prvních příznaků oběť často ani nevšimne. Pokud se ovšem domácí násilí hned v počátcích nezastaví, má stupňující se tendenci - opakuje se a nabývá na intenzitě.

K násilí ve vztahu nedochází neustále - střídají se období násilí a relativního klidu. V násilném vztahu se totiž projevují tři faktory: láska, naděje (že se vše zlepší, že se partner změní apod.) a strach. Cyklus domácího násilí, v němž se střídá období "lábánek", vzrůstající tenze, konfliktu a "usmiřování", se tak stále opakuje - navíc se stupňující tendencí.

Oběť se tak poté často není schopna vůbec bránit. Její situaci komplikuje blízký vztah k pachateli, ale např. pocit naučené bezmocnosti a bezradnosti.

Domácí násilí navíc není možné zaměňovat s partnerskou hádkou či "manželskou rozepří". Při hádce totiž proti sobě stojí dvě přibližně rovnoprávné osoby, které jsou v podobném postavení a vyměňují si názory. V případech domácího násilí ale proti sobě stojí bezmocná a vystrašená oběť, která se obává trestu či napadení, a pachatel, který se skrze použití moci snaží oběť ovládat a donutit k tomu, co chce on.

Níže uvedený přehled uvádí způsoby a metody, ke kterým se agresori nejčastěji uchylují.

Fyzické násilí

- násilí namířené proti vám či vašim dětem (případně i oblíbenému zvířeti), justify např. fackování, kopání, škrcení, bití či mlácení o zeď, rány pěstí, ohrožování zbraní, pokus zabít vás, či někoho, koho milujete, vyhrožování násilím. (29:10)

Sexuální zneužívání

- používání síly či výhrůžek za účelem donutit vás k sexu nebo sexuálním praktikám, které odmítáte

Citové a ekonomické vydírání

Destruktivní kritika

- nadávání, obviňování, pokořující poznámky či gesta

Ekonomická kontrola

- omezení přístupu k penězům, zákazy či jiné úmyslné narušování vaší práce (a případné výhrůžky, že vás oznámí úřadům)

Nátlaková taktika

- nátlak obviňováním či jinou formou zastrašování, nečestné ovlivňování dětí, rozkazování, co máte dělat, zabraňování spánku či odpírání potravy

Izolace

- bránění navštívit příbuzné či přátele, odmítání dát vám klíče, sledování telefonátů, pronásledování vás, nečekané kontrolní návštěvy či telefony

Znevažování a podceňování vaší osobnosti

- ponižování ve společnosti, neposlouchání či přerušování hovoru s cílem dát vám najevo, kdo „má skutečnou moc“, nebo jiný způsob, jak vás zesměšnit

Vydírání sebedestruktivním chováním

- vyhrožování sebevraždou či jinými formami sebepoškozování, neučiníte-li, co si přeje

Případy domácího násilí mají většinou podobný průběh

Vystupňování napjetí

- kritizování, nadávání, vyhrožování, křičení

Samotný akt násilí

- fyzické napadání, sexuální zneužívání, psychický nátlak s cílem pokořit vás či dostat tam, kam násilník chce

Omluvy, svalování viny na jiné

- omluvy za napadení, dárky na usmířenou, obviňování ženy, že za napadení může vlastně ona, sliby, že se nic podobného už nebude opakovat

Uvedené tři části cyklu se neustále opakují a láska, naděje a strach neustále ztěžují ukončení vztahu:

- **Láska** k partnerovi, pocit, že vztah má i své dobré stránky
- **Naděje**, že se partner změní
- **Strach**, že hrozby zabitím se stanou skutečností, že si vás najde, když odejdete

(Ne)bezpečí domova?

- *Každý šestý občan České republiky přiznává ve svém partnerském vztahu násilí.*

- *Domácím násilím u nás trpí minimálně šestnáct procent populace starších patnácti let.*
- *Obětmi domácího násilí jsou převážně ženy.*
- *V osmdesáti čtyřech procentech domácností, ve kterých se násilí odehrává, vyrůstají děti.*
- *V šedesáti devíti procentech těchto domácností jsou děti dokonce jeho přímými svědky.*

Ludmila Čírtková, vedoucí katedry společenských věd Policejní akademie ČR, vidí v domácím násilí velmi nebezpečný společenský jev, který je však nesmírně obtížné řešit. Odehrává se totiž mezi partnery za zavřenými dveřmi a svědky jsou většinou jen pachatel a oběť, případně ještě tzv. trpící svědkové, kterými zpravidla bývají děti.

Charakteristické pro domácí násilí je, že se opakuje a s každou další „vlnou“, s každým novým napadením, je jeho intenzita vyšší. Není vyústěním nějakých věcných sporů, děje se v podstatě bez jasných a srozumitelných pohnutek. Důvodem může být nepatrné smetí na koberci nebo třeba to, že boty na chodbě nejsou srovnané podle velikosti. (5:62)

Jak poškozuje domácí násilí oběť

Domácí násilí se zakládá na reviktimizaci, tj. opakovaném poškozování oběti. To je vůbec nejmarkantnější znak domácího násilí. Z toho plyne prostá skutečnost: vždy máme co činit s tzv. mnohonásobnými oběťmi. Opakovaně jsou totiž zraňovány (ať už fyzicky, psychicky, emocionálně či sexuálně) osobou, které původně důvěřovaly natolik, že s ní navázaly pevný partnerský vztah. Domácí násilí v jakékoliv podobě má vždy silně devastující účinky na tělo i duši oběti. To, co zřejmě nejvíc paralyzuje oběť domácího násilí, je těsná provázanost a často i závislost na trýzniteli.

Typy domácího násilí

- násilí na dětech
- násilí na ženách

- násilí na seniorech
- násilí na zdravotně postižených
- násilí na mužích

K typickým důsledkům domácího násilí patří pestrý obraz příznaků.

Dominujícími jsou:

- zvýšená psychická vulnerabilita (zranitelnost)
- ztráta sebevědomí
- ztráta životních iluzí, o které se opírá duševní stabilita
- pocit bezmoci
- intenzivní pocit viny, sebeobviňování
- nápadná oddanost vůči trýzniteli (u dětí se v této souvislosti používá i výraz psí oddanost)
- emocionální labilita
- vymizení radosti ze života, ztráta osobních perspektiv
- získaná nedůvěra ve vlastní síly
- pocit vlastní nedostačivosti
- sebedestruktivní či depresivní ladění.

Při zjišťování či „měření“ hloubky dopadu domácího násilí na oběť se běžně vychází z pojmu posttraumatické stresové poruchy. Její příznaky jsou považovány za normální, očekávanou reakci oběti zejména u hrubých podob domácího násilí.

Pro živé případy domácího násilí bývá typické, že oběť i pachatel **minimalizují** rozsah a stupeň násilí. **Zlaté pravidlo** pro posuzování dopadu domácího násilí říká: když jsou dvě verze, pachatelova a oběti, není pravda uprostřed, nýbrž je ještě horší, než uvádí to závažnější líčení.

Jestliže oběť nevyhledá pomoc ve fázi akutní krize, tj. po vážném výbuchu domácího násilí

zhruba do 6 týdnů od incidentu, je někdy těžké rozpoznat týranou ženu právě kvůli tendenci k minimalizaci.

Týrané ženy mohou v poradně uvádět jiné důvody pro své potíže. Je proto vhodné se vysloveně ptát na existenci domácího násilí, zvláště jestliže žena vykazuje výše uvedené příznaky, signální význam má zejména sebeobviňování a sebedestructivní výroky. (40:18)

1.2 Dopady domácího násilí lze rozdělit do dvou oblastí:

- za prvé jde o bezprostřední dopad jednotlivých výbuchů násilí
- za druhé jde o dlouhodobé důsledky domácího násilí

Bezprostřední reakce na konkrétní sekvenci domácího násilí má obraz typické akutní krize. Dominují tři D (dezorganizace, dysforie, dezekvilibrium). Dlouhodobé důsledky domácího násilí skýtají poměrně ohraničený obraz potíží zejména týraných žen. K důsledkům domácího násilí, které lze v poradnách také často vidět, patří následující oblasti problematického chování oběti:

1. manipulace

Týraná žena se naučí vnímat realitu pokřiveným, zmanipulovaným způsobem. Aby alespoň zdánlivě rozuměla tomu, co se jí děje, hledá pro sebe přijatelné vysvětlení. Například obviňuje sama sebe za výbuch násilí, neboť nesplnila očekávání partnera. Myslí si, že je povinna vyhovět okamžitě partnerovým přáním, i když jsou podivná. Ztrácí schopnost spolehlivě pro sebe rozlišit, co je a co není normální.

2. zablokované ventilování (exprese) vzteku

Oběti domácího násilí se usilovně snaží utéci před konflikty. Nejsou schopny normálních reakcí, když si na nich někdo vylévá vztek, ani když samy cítí vztek. Odnaučily se vyjadřovat přímo své pocity, raději používají nepřímé způsoby jako sarkasmus, pasivně-agresivní techniky či

pomlouvání za zády.

3. disociace

Disociace je účinný způsob, jak otupit prožívání emocí. Jde o psychický mechanismus, který chrání oběť před tím, aby naplno prožívala bolest ať už fyzickou, či psychickou. Má různé podoby. Může jít o úplné „vymazání pocitů“ (týraná žena vlastně nevnímá, ačkoliv působí podněty), o psychogenní amnézii (ohraňčenou ztrátu paměti) či v extrémní podobě pak o tzv. mnohočetnou osobnost.

4. minimalizace násilí

Minimalizace vlastně souvisí s manipulováním reality. Oběť domácího násilí popírá vážnost incidentů i celkové situace, je to forma iluzorní obrany, protože jinak by se „musela zbláznit“. Minimalizace pomáhá redukovat strach z budoucího vývoje domácího násilí, činí problém menším.

5. přílišná ochota vyhovět

U osob týraných partnery časem vzniká nápadná tendence vyhovět násilníkovi, a tak eliminovat startéry pro výbuch jeho agrese. Tento naučený postup pak uplatňují i vůči jiným autoritám. Smyslem extrémní vstřícnosti je předcházet jakýmkoli konfliktům. Někdy se tento styl reagování objevuje i u zajatců.

Psychologická pomoc obětem domácího násilí se musí zaměřit právě na tyto důsledky. To také znamená, že při péči o oběti domácího násilí je nezbytné oslovit přímo incidenty a výbuchy domácího násilí. Často se pracuje s předměty, fotodokumentací či svědectvím sousedů, které slouží jako pomůcky pro terapii oběti domácího násilí. Co se vlastně odehrálo, jak se choval pachatel a jak reagovala oběť, slouží k normalizaci symptomů. Pro oběť je důležité si uvědomit, že popsané symptomy představují zcela normální důsledky prožitých scén domácího násilí.

Pracovat s představou, že oběť domácího násilí je duševně nemocná, by bylo chybné a neprofesionální. Poškodilo by to samotnou oběť, která se něčeho podobného intuitivně obává.

Normalizace psychických problémů je prvním krokem k jejich odstranění. Jakmile se oběť vnitřně zklidní, je možné začít s rekonstrukcí zdravých způsobů myšlení a chování.

1.3 Znaky a tendence domácího násilí v ČR

V roce 1999 byl v Bílém kruhu bezpečí (dále BKB - občanské sdružení pro pomoc obětem trestných činů, provozuje 6 poraden v ČR) sestaven dotazník pro oběti domácího násilí. Tento dotazník je předkládán klientovi, který vyhledá pomoc v poradnách BKB právě kvůli domácímu násilí. Poradci vysvětlí účel dotazníku a také způsob, jak s vyplněným dotazníkem BKB dále pracuje. Je pak na klientovi, zda nabídku na vyplnění dotazníku akceptuje či nikoli. Vyplnění dosti obsáhlého dotazníku je tedy zcela dobrovolnou záležitostí.

Dotazník k domácímu násilí obsahuje řadu otázek a položek. Hlavním smyslem dotazníku je zjistit co možná nejpřesnější údaje z ČR:

- o výskytu domácího násilí
- o konkrétních jevových stránkách domácího násilí
- o průběhu, délce trvání a vývojové dynamice domácího násilí
- o příčinách domácího násilí
- o způsobech ochrany obětí před primárním agresorem
- o hledání pomoci (kde oběti hledají pomoc, kam se obracejí)
- o eventuálních souvislostech domácího násilí s dřívější traumatizací v dětství či dospívání.

Doposud je k dispozici **93 kompletně vyplněných dotazníků**. Toto číslo se však nekryje s počtem osob, které vyhledaly pomoc v poradnách BKB kvůli domácímu násilí od dubna 1999 do února 2001. Oslovení klienti vždy reagují ochotně a jsou motivováni dotazník pečlivě a podle skutečnosti vyplnit. Vnímají to totiž jako konkrétní způsob, jakým sami mohou upozornit na palčivý problém a tak přispět ke změně oficiálních postojů k domácímu násilí. Poradny BKB pokračují i nadále ve sbírání informací o domácím násilí pomocí dotazníků.

Z těchto kompletně vyplněných dotazníků lze však již nyní sestavit určitý obraz o domácím násilí v ČR. Dále jsou prezentovány nejdůležitější zjištění.

1. Výskyt domácího násilí

Pokud jde o výskyt domácího násilí vycházíme z celkové evidence klientů BKB. Podle statistických údajů z poraden BKB je nutno považovat násilí v partnerských vztazích za spíše častý jev v ČR. Z celkového počtu klientů BKB v roce 1999 tvořily oběti domácího násilí 36 % a v roce 2000 to bylo 38 %. Toto číslo je samozřejmě pouze orientačním vodítkem pro odhad, aproximaci skutečného výskytu domácího násilí v českých rodinách. Zahraniční experti předpokládají, že domácí násilí postihuje 10 až 50 % partnerských vztahů. Tento značně velký interval je dán tím, zda jsou počítány pouze ty nejtvrďší podoby domácího násilí či zda jsou uvažovány i jeho měkčí polohy. Čísla zjišťovaná v poradnách BKB korespondují se zahraničními zkušenostmi. Nasvědčují tomu, že i u nás je nutné považovat domácí násilí za vážný problém a jeho výskyt za alarmující natolik, že je vhodné hledat účinné strategie řešení pro oběti i pachatele domácího násilí. (33:1)

2. Jevové stránky domácího násilí

Z vyhodnocení dotazníku vyplývají následující typické znaky domácího násilí v českých rodinách:

- **druh násilí**

Z pohledu obětí dominuje jednoznačně **fyzické a psychické násilí**, sexuální násilí není tak časté. Přesněji řečeno v jednotlivých incidentech je vždy zastoupeno fyzické napadání oběti a současně i její psychické ponižování, zatímco k sexuálnímu obtěžování a vynucování sexuálních aktivit dochází „pouze“ u poloviny těchto incidentů.

Ve většině případů jdou ruku v ruce fyzické a psychické formy domácího násilí. Lze říci, že v reálu neexistuje čisté fyzické násilí bez emocionálního deptání. Fyzické napadání je vždy „obaleno“ i psychickými útoky a urážkami, ať už to pachatel realizuje jako svůj vědomý program či to vnímá jako pouhý background pro přímé kontaktní násilí na partnerce.

Spíše výjimečně se vyskytují **čistě psychické podoby týrání**, ve kterých se agresor vědomě zaměřuje na udělování ryze emocionálních ran a úderů v podobě ponižování, vyhrožování, vzbuzování strachu, nesmyslných příkazů či ostentativního přehlížení pocitů partnerky například tím, že před ní záměrně hovoří o svých zážitcích a úmyslech, které ji hluboce ponižují a zatlačují do závislé a bezvýchodné pozice.

Samostatné, od ostatních forem **izolované sexuální násilí** na partnerkách je podle stávajících zjištění a výpovědi obětí u nás krajně ojedinělé.

- **charakteristiky agresora a oběti**

I v našem průzkumu se potvrzuje teze, že domácí násilí jde napříč sociálně demografickým spektrem a je tedy nezávislé na materiálním zázemí rodiny, vzdělání, profesi a věku partnerů a dokonce i na typu partnerského vztahu.

Dále vybíráme některé zajímavé postřehy z vyhodnocených dotazníků.

Nejvyšší výskyt domácího násilí jsme registrovali **mezi manželi**. Ve srovnání s násilím mezi manželi se propadá výskyt násilných incidentů uvnitř volného partnerského vztahu typu **druh-družka** zhruba na jednu třetinu. Jako poněkud překvapivé lze hodnotit naše zjištění, že **bývalí manželé** nepatří mezi typické aktéry jevů domácího násilí. Konflikty mezi bývalými manželi a tzv. vyrovnání účtů má zřejmě jinou tvář a podobu než domácí násilí. Dlouhotrvající a eskalující fyzické, psychické a sexuální útoky proti bývalým manželským partnerům jako reakce na rozvod jsou tedy v našich podmínkách spíše výjimkou. Spíše se setkáme s domácím násilím, které přetrvává i po rozvodu partnerů.

To nasvědčuje tomu, že v našich podmínkách mnohdy rozvod nic neřeší. Partneri jsou nuceni i nadále setrvávat ve společném bydlíšti. Hlavní okolností je však fakt, že v živých případech se primární agresori nemusí obávat žádného citelného postihu a proto je nic nevede k tomu, aby s násilím přestali.

I v českých rodinách je **typickým agresorem muž**. Podle výsledků z dotazníků to platí ve 97,8 % řešených případů, podle celkových údajů z poraden BKB bychom dospěli přibližně

stejnému zastoupení mužů ve skupině tzv. primárních agresorů v domácím násilí. Opačná pozice, tj. muž v roli oběti domácího násilí je podle zkušeností BKB ojedinělým případem. Nicméně i s takovými výjimkami jsme se již setkali. (22:5-7)

Zajímavé jsou rovněž údaje o dosaženém stupni **vzdělání týraných žen**. V našem průzkumu dosáhlo 54 % týraných žen alespoň středoškolského vzdělání. To znamená, že domácím násilím nejsou zdaleka postihovány pouze ženy, kterým chybí vzdělání, určitý rozhled a schopnosti se kvalifikovaně uplatnit ve světě práce. Toto zjištění také potvrzuje předpoklad, že neexistuje typická oběť domácího násilí a že je nesmírně těžké se jevům domácího násilí bránit pouze privátně bez oficiální podpory od státních a nestátních institucí. A to i když oběť disponuje pro neprivátní oblasti života efektivními strategiemi, například je pracovně a společensky zdatná, může být zcela naivní a bezbranná vůči domácímu násilí.

V této souvislosti stojí za zmínku **fenomén „zachránců“**. Tímto pracovním názvem označujeme osoby, které přišly do poradny BKB hledat pomoc pro někoho ze svého okolí, kdo trpí domácím násilím, sám však z různých důvodů poradnu nevyhledal. V roli zachránců přicházejí i muži, kteří jsou svědky domácího násilí páchaného na ženách (například dospělý syn týrané matky, který v prostředí permanentního partnerského násilí mezi rodiči vyrůstal). Obvykle jde o kolegyně ze zaměstnání, sousedky či dřívější přítelkyně. Zachránce znají i v zahraničí, tam je zájem mužů o eliminování násilí v rodinách ceněn a jejich chuť být v tomto ohledu aktivní je využívána. Například v USA se zapojují jako aktivisté do různých programů prevence domácího násilí směřujících především k mužské populaci.

Dalším typickým znakem domácího násilí v českých rodinách je **asistence dětí**. Pouze v 19,3 % vztahů zakalených domácím násilím nefigurují přítomné děti. V 80 % děti bývají přímými svědky násilných incidentů mezi rodiči, anebo jsou s následky týrání matky konfrontovány takřkajíc mlčky a pokradmu, například registrují tělesná zranění matky či odezírají její psychické problémy jako strach, sklíčenost, překrucování toho, co se stalo (například když se matky ptají po původu jejích zranění).

Za hodné pozornosti lze rovněž považovat zjištění o **dvoji tváři pachatelů domácího násilí** v českých rodinách. 63 % dotázaných žen uvádí, že jejich partner má **dva vzorce chování**: laskavé a přátelské chování, které prezentuje na veřejnosti a násilnické chování vůči své partnerce

v privátním prostředí. Tento moment prožívají oběti jako výrazně komplikující, často bývá zdrojem pocitů domnělé viny a blokuje ochotu a odvalu svěřit se se svým trápením další osobě. Oběť se totiž obává, že jí okolí neuvěří.

3. Délka trvání a vývojové tendence domácího násilí

93 klientů, kteří vyplnili dotazník, referují shodně o dlouho trvajícím domácím násilím. Incidentsy obsahující fyzické útoky a psychické ponižování a zastrašování podle nich pronikly do partnerského vztahu velmi záhy a jejich délka je často totožná s trváním společného soužití, v průměru však trvá 6 let. Průměrná délka soužití se pro náš vzorek pohybuje kolem *jedenácti let (nejkratší tři týdny, nejdelší 42 let)*.

Poradnu BKB vyhledaly ovšem v *okamžiku zlomu*, kdy získávají pocit, že jejich *partner se chová tak, jakoby je chtěl zabít*. Přesně tuto formulaci použilo pro charakterizování stupně zažívaného domácího násilí 70 % klientů.

Tato zjištění potvrzují všeobecně známou premisu, že domácí násilí je specifické právě tím, že samo od sebe neustane, naopak má eskalující tendenci.

V českých podmínkách zřejmě platí, že týraná oběť vyhledává pomoc až ve skutečně krizových situacích, ve kterých se cítí ohrožena na životě. K tomuto poměrně pesimistickému zjištění přispívá pravděpodobně i skutečnost, že domácí násilí je u nás zatím jako problém podceňováno, nehovoří se o něm a tudíž týrané oběti často neví, zda chování partnera je vůbec morálně či právně neakceptovatelné a zda se vůbec na domácí násilí vztahují nějaké sankce. (35,2)

Z pohledu oběti to pak znamená, že se je odkázána sama na sebe, není snadné najít místo pomoci. Určitou výjimku z tohoto typického obrazu tvoří **ženy vysokoškolačky s aktivním životním stylem**, které se s ponižováním a fyzickým násilím partnera vůči své osobě setkají náhle v podobě prudkého incidentu, který vnímají jako náhlý zlom ve vztahu. Dojde-li k rozvoji domácího násilí, tj. incidentsy se opakují a míra násilí eskaluje, vyhledávají samy aktivně informace o tomto jevu i místech, na kterých by mohly konzultovat svůj problém. Tato skupina klientek vyhledává podle zkušeností BKB pomoc již v počátečních fázích domácího násilí. Statisticky

vzato tvoří ovšem pouze malou část našeho vzorku, konkrétně pouze 7,5 %.

4. Příčiny domácího násilí

Do této oblasti míří jedna dotazníková položka, která je formulována jako přímá a otevřená otázka pro oběť. Zjišťují se tedy názory oběti na to, v čem ona sama spatřuje příčiny násilnických projevů partnera. V našem průzkumu se jako příčina domácího násilí často opakuje **povahové založení partnera**. 37 % obětí uvedlo povahové rysy jako hlavní, určující příčinu domácího násilí. V odpovědích klientů se dále vyskytly jako subjektivně předpokládané příčiny alkohol (dokonce 50 %), domácí neshody (34 %) a psychická nemoc (30 %). Další momenty (např. vliv rodičů, neúspěchy v práci, patologické hráčství, drogy, těhotenství) se umístily až daleko v poli za přirozeným povahovým založením, zmiňovalo je pouze přibližně 5-9 % klientů.

Je zajímavé, že laické názory na příčiny domácího násilí prezentované naším výzkumným vzorkem, se zcela shodují se současnými názory odborníků. Osobnost, povahové založení je skutečně považováno ze hlavní vysvětlující příčinu pro chování primárního agresora ve scénách domácího násilí.

5. Způsoby obrany obětí před primárním agresorem

V dotazníku je také formulována položka na zjišťování způsobů, které používá oběť pro svoji obranu v situaci aktuálního napadení. Odpovědi lze charakterizovat jako značně rozpačité. Údaje od klientů jsou poměrně chudé a vykazující velký rozptyl. Převažuje 24 % obětí domácího násilí, které ne zvolily **žádný pokus o obranu**. Útěk zvolilo 22 %. **Pokus o přivolání policie** jako obranu zkusilo 21,5%. Ostatní formy obrany jsou zastoupeny velmi málo, dosahují maximálně četnosti na hladině 7 % výskytu. Jde například o křik, pláč, prosby, ale také útok. (35:182)

Zjištěné výsledky lze interpretovat tak, že v českých podmínkách oběti domácího násilí spíše tápou při hledání vhodných opatření pro zajištění svého bezpečí. Tyto údaje potvrzují bezradnost obětí při hledání účinných strategií obrany před primárním agresorem.

Ani v jednom případě jsme nezaznamenali spontánní pokusy o vypracování tzv. bezpečnostní mapy a osobního plánu pro zajištění vlastního bezpečí či bezpečí ohrožených dětí. Právě tato strategie je odborníky přitom považována za základní kámen rozumného řešení živých případů

domácího násilí. Z toho lze vyvodit závěr o nutnosti **zajistit v České republice větší informovanost** o specifických problémech zvládání domácích násilí jak mezi laickou tak mezi odbornou veřejností. Zvláštní důraz je třeba položit na odbornou veřejnost tj. na lékaře, psychology, psychiatry, sociální pracovníce. Těmto pracovníkům totiž chybí specifické know-how, co a jak poradit v konkrétním případě týrané oběti.

6. Místa pomoci

Mezi místa, kde oběti domácího násilí v ČR nejčastěji vyhledávají pomoc, patří především **lékař (73 %) a policie (69 %)**. Na sociální pracovníce se obrátilo 50 % obětí ze sledovaného vzorku. Pro srovnání poradny a linky důvěry využilo pouze zhruba 32 % dotázaných obětí domácího násilí. V našem dotazníku jsme nezjišťovali spokojenost oběti s pomocí, kterou uvedená místa poskytla.

V každém případě považujeme za nutné, věnovat tomuto zjištění značnou pozornost. Znamená to mimo jiné, že právě policie a lékaři tvoří jakousi vstupní branku. Přes tuto branku vystupuje domácí násilí z privátu na veřejnost a proto by právě tato místa, tj. jmenovitě policie a lékaři (obvodní, lékařská pohotovost atd.) měla být vybavena **vhodnými instrukcemi a procedurami** pro zacházení s oběťmi domácího násilí. Protože se podle empirických zjištění zdá, že v českých podmínkách se oběti týrané svými partnery obrací nejvíce na policii a lékaře, bude vhodné vybavit tyto instituce vedle odpovídajících kompetencí také informacemi o tom, kam lze oběť domácího násilí odkázat pro další odbornou péči. Tento úkol mohou splnit i dobře naformulované letáčky. (44:1)

7. Dřívější zkušenosti s násilím

V dotazníku předkládaném v poradnách BKB jsme se letmo dotkli i hypotézy, která předpokládá, že oběti týrané svými partnery jsou zatíženy traumatizujícími zkušenostmi z vlastního dětství. Ty představují silný handicap do budoucnosti a zakládají vyšší zranitelnost i v dospělosti. Údaje, které jsme zjistily, však tuto hypotézu ve zkoumaném vzorku výrazně nevyvracejí ani nepotvrzují.

47 % dotázaných týraných obětí uvedlo, že v průběhu dětství bylo **svědkem násilí** ve své nukleární rodině a 16 % bylo **obětí násilí** ve své rodině.

Naopak 42 % respondentů uvedlo, že nebylo svědkem a 72 % nebylo obětí násilí v dětství, tzn. tuto zkušenost nemá. Kolem 10 % dotázaných obětí na tuto otázku neodpovědělo. Zajímavé by jistě bylo zkoumat tuto hypotézu i u samotných primárních agresorů. Odpovídající položka však nebyla do dotazníku pro oběti domácího násilí zařazena.

1.4 Výzkum

Firma **SOFRES-FACTUM**, s.r.o., zabývající se výzkumem veřejného mínění a trhu, provedla ve dnech 15. – 22.10. 1999 v rámci omnibusového šetření, výzkum, který mapuje názory občanů ČR na problematiku domácího násilí na ženách.

Výzkum byl realizován na souboru 1060 obyvatel ČR starších 18 let, na principu kvótního výběru. Kontrolované kvóty byly pohlaví, věk, vzdělání, region a velikost místa bydliště. Zjištěné údaje byly po kontrole zpracovány souborem statistických programů SPSS.

Byly získány tabulky třídění 1. stupně a tabulky třídění 2. stupně podle identifikačních proměnných. Údaje třídění 2. stupně jsou uvedeny v textu této zprávy, pokud se ukázaly jako statisticky významné. Přílohou zprávy je přesné znění položených otázek a kompletní soubor tabulek vytvořených při zpracování. (33:2-48)

Hlavní zjištění

- **Více než polovina občanů je přesvědčena o tom, že domácí násilí na ženách není v ČR běžné.**
- **Lidé považují za běžné spíše projevy psychického nátlaku (zesměšňování, obviňování, vyhrožování a obtěžování) než přímého fyzického násilí (znásilnění, bití a kopání).**

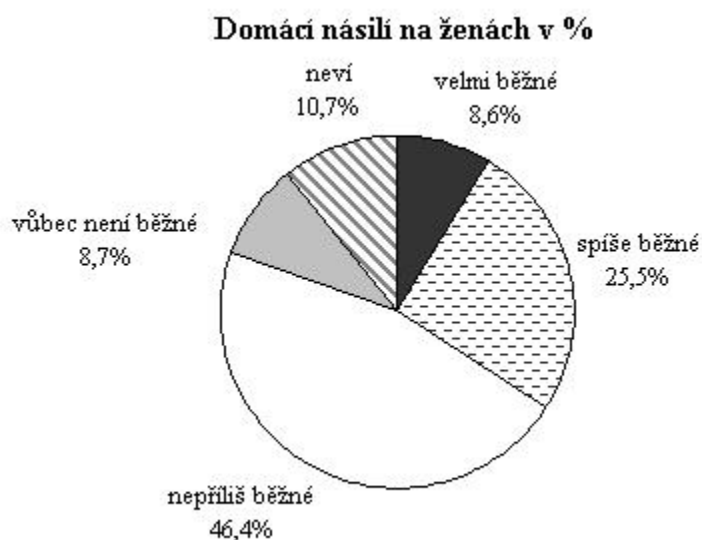
- Vnímání domácího násilí na ženách se v postojích mužů a žen odlišuje. Ženy jsou k projevům psychického nátlaku citlivější.

Analytická část

1. Představy o výskytu domácího násilí na ženách

Více než polovina lidí (55,1 %) uvedla, že domácí násilí na ženách u nás není běžné. Naopak třetina (34,1 %) občanů projevy domácího násilí vůči ženám za běžné považuje. (35:15)

Při podrobnějším pohledu lze říci, že čtvrtina obyvatel vnímá domácí násilí na ženách jako spíše běžné, za velmi běžné ho označuje pouze 8,6 % dotázaných. Téměř polovina lidí se kloní k názoru, že tento jev v našich domácnostech není příliš běžný (46,2 %) a pouze 8,7 % občanů ho nepovažuje vůbec za běžný. 10,7 % občanů se k dané otázce nedokázalo vyjádřit.

Za spíše běžné považují domácí násilí vůči ženám právě ženy (30 %) a lidé žijící v domácnostech s průměrným hrubým měsíčním příjmem do 7.000,- Kč (32,2%), tj. dotázaní v nejnižší příjmové kategorii. Jako velmi běžné označují domácí násilí na ženách především lidé ve věkové kategorii 30 – 44 let (11,6 %). Názor, že tento jev není příliš běžný (53,3%) mají lidé ve věkové kategorii 45 – 59 let.

Na tuto otázku nebyli schopni odpovědět především lidé starší 60 let (14,6 %) a lidé se základním vzděláním (15,3 %).

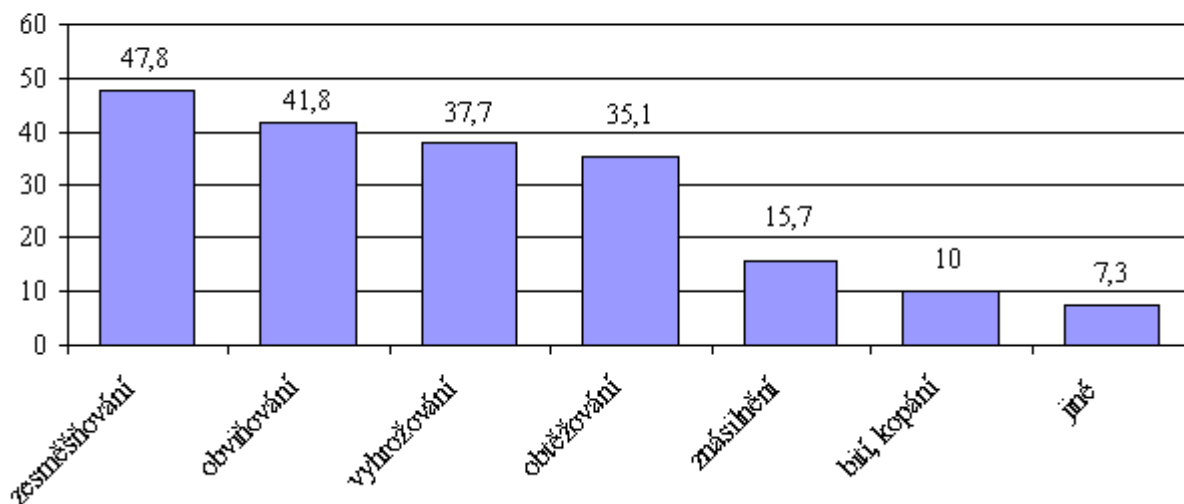
V rámci jednotlivých sociodemografických skupin dále nebyly zjištěny výraznější rozdíly.

2. Formy domácího násilí na ženách

Ve výzkumu se měli dotazovaní vyjádřit na téma, do jaké míry jsou v ČR běžné jim předložené formy domácího násilí na ženách. Výsledky jsou shrnuty v následujícím grafu a tabulkách č. 1 a 2.

Graf č. 1

**Výskyt jednotlivých forem domácího násilí
na ženách v %**

Jak výsledky ukazují, lidé za běžné způsoby domácího násilí považují především zesměšňování (47,8 %) a obviňování (41,8 %). V menší míře pak projevy vyhrožování (37,7 %) a obtěžování (35,1 %). Přiklánějí se tedy spíše k projevům psychického nátlaku než přímého fyzického násilí (znásilnění – 15,7 %, bití a kopání – 10 %).

Přímý fyzický útok v podobě znásilnění, bití a kopání nepovažují lidé v ČR vesměs za běžný. Je třeba ovšem připomenout, že právě tyto formy násilí jsou považovány za společensky nepřijatelné a postižitelné, a proto mohou být respondenti ve vyjadřování svých názorů obezřetnější. (3:25-35)

Bližší výsledky obsahuje následující tabulka č. 1:

Tabulka č. 1

Jednotlivé formy domácího násilí (v %)			
	Běžné	Není běžné	Nevím
Zesměšňování	47,8	16,8	35,4
Obviňování	41,8	19,8	38,4
Vyhrožování	37,7	23,3	39,0
Obtěžování	35,1	25,6	39,2
Znásilnění	15,7	52,5	31,8
bití, kopání	10	56,3	33,7
Jiné	7,3	22,7	69,9

Pokud se týká hlubší analýzy, ženy častěji než muži považují za běžné projevy psychického nátlaku ve formě zesměšňování, vyhrožování a obviňování. (Rozdíly mezi muži a ženami blíže specifikuje tabulka č. 2.)

Zesměšňování považují za běžné především vysokoškolsky vzdělaní (60 %), mladí lidé do 29 let (51,1 %) a lidé se středoškolským vzděláním bez maturity (51,1 %).

V případě vyhrožování s rostoucím věkem klesá přesvědčení o běžnosti této formy domácího násilí. Opačný trend se projevuje v případě závislosti hodnocení vyhrožování a vzdělání

respondentů. S rostoucím vzděláním se zvyšuje počet těch, kteří tuto formu nátlaku považují v české společnosti za běžnou (27,3 % lidí se základním vzděláním – nevyučení, 42,8 % lidí se středoškolským vzděláním s maturitou). Výjimku tvoří pouze vysokoškolsky vzdělání (35,7%).

V odpovědích na další položky nebyly zjištěny statisticky významné rozdíly.

Je ovšem velmi zajímavé, že se více než třetina dotázaných nedokázala k tématu výskytu jednotlivých forem domácího násilí vyslovit. To se týká obzvláště lidí starších 60 let.

Tabulka č. 2

Postoje mužů a žen k běžnosti výskytu jednotlivých forem domácího násilí (v %)			
	Běžný projev		
	Muži	Ženy	Celá populace
zesměšňování	38,9	56,0	47,8
obviňování	34,3	48,6	41,8
vyhrožování	30,2	44,6	37,7
obtěžování	32,9	37,2	35,1
znásilnění	13,5	17,6	15,7
bití, kopání	9,0	11,0	10,0

Ačkoli násilí je příliš často součástí života společnosti, jednotlivci, jichž se jako obětí přímo či nepřímo dotkne, netuší, jak se zachovat a jak se s zážitkem vyrovnat. Celá společnost se též potýká s mýty, které každý krok uskutečněný obětí domácího násilí, zneužívání v dětství, znásilnění, či obchodu s lidmi ztěžují. Vedle mýtů pak stojí legislativa, která dosud ignoruje domácí násilí, necitlivost policie při prvním kontaktu s obětí, a zejména nezájem lidí o své okolí v duchu postoje „co se mě osobně netýká, neexistuje“.

2. MÝTY O DOMÁCÍM NÁSILÍ

Domácí násilí se týká jen sociálně slabších vrstev.

Domácí násilí se vyskytuje ve všech společenských skupinách, nezávisle na vzdělání či ekonomické situaci pachatele či oběti.

Domácí násilí jsou spíš hádky, „italská manželství“.

K domácímu násilí dochází většinou záměrně a opakovaně. Je třeba odlišit běžný manželský či

partnerský konflikt, při němž proti sobě stojí dva jedinci ve stejné pozici, a násilí - kde stojí vystrašená oběť a násilník. Domácí násilí navíc není jen hádkou - kromě psychického teroru (vyhrožování, ponižování, odpírání potravy či spánku) často dochází k surovému fyzickému napadání, které končí vážným zraněním s celoživotními následky či dokonce smrtí.

Příčinou domácího násilí je především alkoholismus partnera.

Příčinou domácího násilí je snaha získat kontrolu nad partnerem. Alkohol může sloužit jako „spouštěcí prvek“ nebo jako výmluva, není ale příčinou násilí.

Za domácí násilí si mohou ženy samy, muže totiž provokují.

Násilní partneři se na „vyprovokování“ k násilí vymlouvají často - důvodem k násilí podle nich může být cokoliv, co není podle jejich představ. Ovšem i kdyby je někdo „provokoval“, těžko by např. napadli kolegu či kolegyni v práci, spolucestujícího apod. K násilí se v rodině uchýlí proto, že mají pocit, že si to mohou dovolit, a proto, že chtějí získat nad partnerkou absolutní moc a kontrolu. Omluvou pro fyzické napadení či psychický teror ale nemůže být žádné jednání ani fakt, že se jedná o partnerku či manželku.

Ženy mají domácí násilí ve vztahu rády.

Druhý nejčastěji rozšířený mýtus, navíc výrazně podporovaný porno průmyslem. Prakticky žádná žena však netouží po soužití, v němž by byla tlučena, ponižována, psychicky deptána.

Situace asi není tak strašná, jinak by partnerka od násilníka rychle odešla.

Žena neodchází od násilného partnera z řady důvodů - chtějí zachovat dětem úplnou rodinu, mají k partnerovi stále citový vztah, omlouvají jeho jednání a hledají chyby především v sobě. Mezi důvody, proč oběť neodejde, ale patří i strach z fyzického násilí.

Násilí proti ženám v České republice

„Konkrétní rozsah násilí proti ženám je neznámý“: avšak některé studie odborníků naznačují, že se násilí proti ženám vyskytuje častěji, než se veřejně přiznává. ROSA, nevládní organizace, která pomáhá ženám v tísní, odhaduje, že přibližně každá desátá žena v domácí situaci trpí emocionálním či fyzickým násilím a že třicet procent násilníků má vysokoškolské vzdělání. Ze studie, kterou vypracoval v roce 1998 pražský Ústav sexuologie, vyplývá, že 13 procent žen bylo znásilněno. Manželé a partneři nesli odpovědnost za 51 procent znásilnění, dalších 37 procent znásilnění spáchali muži, kteří patřili mezi známé znásilněných žen a jen 12 procent znásilnění spáchali zcela neznámí muži. Podle policejních statistik bylo v roce 2000 nahlášeno v ČR policii 500 případů znásilnění, avšak Ústav sexuologie odhaduje, že jen 3,3 procenta obětí znásilnění oznámila tento trestný čin policii. Usuzuje se, že případy znásilnění a násilí v domácnostech se v podstatě skoro vůbec oficiálně neregistrují. Podle ministerstva spravedlnosti bylo v ČR během roku 2001 odsouzeno za znásilnění 140 osob." - Násilí proti ženám v České republice. K rozsáhlé zprávě amerického ministerstva zahraničí o stavu lidských práv ve světě v roce 2001 se vracíme ještě jednou citací ze [zprávy](#) o České republice, pojednávající o násilí, páchaném na ženách.

Konkrétní rozsah násilí proti ženám je neznámý: avšak některé studie odborníků naznačují, že se násilí proti ženám vyskytuje častěji, než se veřejně přiznává. ROSA, nevládní organizace, která pomáhá ženám v tísní, odhaduje, že přibližně každá desátá žena v domácí situaci trpí emocionálním či fyzickým násilím a že třicet procent násilníků má vysokoškolské vzdělání. Ze studie, kterou vypracoval v roce 1998 pražský Ústav sexuologie, vyplývá, že 13 procent žen bylo znásilněno. Manželé a partneři nesli odpovědnost za 51 procent znásilnění, dalších 37 procent znásilnění spáchali muži, kteří patřili mezi známé znásilněných žen a jen 12 procent znásilnění spáchali zcela neznámí muži. Podle policejních statistik bylo v roce 2000 nahlášeno v ČR policii 500 případů znásilnění, avšak Ústav sexuologie odhaduje, že jen 3,3 procenta obětí znásilnění oznámila tento trestný čin policii. Usuzuje se, že případy znásilnění a násilí v domácnostech se v podstatě skoro vůbec oficiálně neregistrují. Podle ministerstva spravedlnosti bylo v ČR během roku 2001 odsouzeno za znásilnění 140 osob.

[Český] zákon neobsahuje konkrétní ustanovení ohledně násilí vůči (manželskému) partnerovi či partnerce, avšak trestní zákon se zabývá jinými formami násilí v domácnostech. Útok se považuje za trestný čin, pokud vede stav oběti k lékařskému ošetřování (v pracovní neschopnosti) po dobu 7 nebo více dní. Pokud trvá lékařská péče méně než 7 dní, útok je považován za přestupek a trestán pokutou ne vyšší než přibližně 80 dolarů (3000 Kč; to je přibližně čtvrtina průměrného měsíčního platu). Opakované útoky nevedou k přísnějším sankcím vůči útočníkovi.

Odborníci na gender studies uvedli, že se ženy stydí informovat policii o znásilnění anebo o tom hovořit a že policie není vybavena pro to, aby jim byla schopna pomoci, ani co do přístupu policistů, ani co do kvalifikace. Avšak ve snaze zlepšit reakci policie a úsilí stíhat tyto trestné činy, ministerstvo vnitra provozuje kurzy jak vést protokoly pro vyšetřování násilí v rodinách a sexuálních trestných činů. Policie dál poskytovala výcvik specializovanému personálu pro násilí v rodinách, avšak dosud není v pravidelném styku se sociálními službami ani se zdravotnictvím. Policejní akademie a střední policejní školy zavedly výukový materiál za účelem zlepšení identifikace a vyšetřování násilí v domácnostech a případů sexuálního násilí a také proto, aby se policie naučila chovat citlivě vůči obětem. Vláda provozuje všeobecný program pro zvyšování povědomí ohledně této problematiky a pro prevenci problémů týkajících se obchodu se ženami, zneužívání žen a násilí proti ženám.

Podle Elektry, střediska pomoci pro zneužívané ženy, mohou vyhledávat oběti znásilnění pomoc psychologů prostřednictvím telefonních linek pro pomoc obětem anebo krizových středisek. Mezi krizová střediska, která pomáhají obětem znásilnění, patří Bílý kruh bezpečí, asociace pro oběti trestných činů, která poskytuje zdarma psychiatrickou a právní pomoc, a Riaps, pomocná organizace, která radí osobám, které se staly obětí nějakého traumatu. Podle nevládních organizací je ve většině velkých měst celkem 107 státem financovaných středisek pro znásilněné ženy a ženy, které jsou obětí násilí; místní nevládní organizace poskytují ženám zdravotní a sociální pomoc. Podle nevládních organizací se situace zlepšila, ale stále ještě není v dostatečné množství míst, aby to stačilo uspokojit poptávku.

Veřejná debata o násilí proti ženám se skoro vůbec nevyskytuje, navzdory úsilí ženských organizací zaměřit pozornost veřejnosti na tento problém. Během roku zorganizoval Bílý kruh bezpečí celostátní mediální kampaň s cílem zvýšit povědomí o násilí v domácnostech. Prohlášením v rámci veřejné služby, učiněným v rozhlasu a v televizi o tomto problému se dostalo všeobecné pozornosti. Tisk občas informoval o problému násilí proti ženám a o obchodování s prostitutkami.

Pasáctví je protizákonné, prostituce není, i když místní úřady mají právo ji regulovat a zavádět omezení. Ministerstvo vnitra odhaduje, že v sexuálním průmyslu pracovalo během roku asi 25 000 osob. Prostituce a sexuální obchody jsou především v blízkosti hranic s Německem a s Rakouskem, kde je nejintenzivnější mezinárodní automobilová doprava.

2.1 Několik souvislostí domácího násilí

Proč od něj neodejde?

Pozorovatelům z vnějšku se situace oběti jeví jako absurdní a nepochopitelná. Vždyť je to přece tak jednoduché nenechat si to líbit a odejít. Jenomže vtrhne-li do rodiny násilí, pracují v něm zvláštní mechanismy. Doc. Čírtková k tomu říká: "Ubližuje-li nám blízký člověk, je to, jako by nám v hlavě explodovala bomba, která všechno posune někam jinam. Najednou nevíme, čím jsme, co máme rádi, co nemáme rádi. Už neplatí základní logika, že doma znamená bezpečí a že ten, kdo mě má rád, se ke mně chová alespoň slušně. Výsledkem je, že normální člověk ztrácí schopnost si s tím rozumně poradit. A je jedno, jestli je vysokoškolák nebo zápasnice v judu. To, že vás napadl blízký člověk, z vás vymaže schopnost rozumně problém vyřešit. V této souvislosti se hovoří o tzv. naučené bezmoci. Člověk má pocit, že se s tím nedá nic dělat. Podle našich statistik se u nás oběť rozhoupe až v okamžiku, když už jde skutečně o život. U žen to většinou bývá strach o život dětí. To je moment, kdy se nastartuje sebezáchovný program." (26:31)

Zapomenuté oběti

Třebaže děti nejsou hlavními aktéry domácího násilí - odborníci o nich mluví jako o zapomenutých obětech - jeho vliv je vůči nim naprosto devastující. Čím mladší jsou, tím je to horší. Jejich reakce, kterými se vyrovnávají s násilím panujícím v rodině, představují velmi širokou škálu. Nejčastěji se děti snaží napadeného chránit. To je podle Ludmily Čírtkové typické zejména pro kluky kolem deseti dvanácti let, kteří většinou brání matku. Děvčata zase ochraňují před „tou hrůzou“ mladší sourozence. Snaží se je někam odvést, strkají jim hlavu pod polštář, „aby neslyšeli“. Do těchto zoufalých reakcí vkládají děti veškerou energii. Tak se stane, že jedenáctiletý kluk vezme nůž a chce zabít tatů nebo řekne mamince, jestli tu svini nezabiješ, tak ji zabiju já. Když si představíte jakou devastaci dětské duše to působí, není to dobrý kapitál do budoucna. Dítě už nemá jinou energii, kterou by třeba mohlo investovat do studia. Nemá sílu na to, aby se z něčeho mohlo těšit. Neprožívá normální dětství. Ale ani reakce chránit maminku, ač je psychologicky srozumitelná, není tou nejbezpečnější cestou. V řadě smutných případů končí tím, že útočník napadne v zápalu dítě, a někdy ho může i zabít. Je to strašné, když víte, že jste pět let všechno trpěla, jen aby děti měly alespoň nějakou rodinu, a nakonec to

vaše obrovské utrpení bylo úplně zbytečné, protože manžel jedno z dětí, které máte, zabije," neradostně konstatuje psychologka. (6:43)

Neustále se opakující kolotoč násilí, permanentní nejistota a nestabilita, to všechno je pro děti strastiplné a psychicky neúnosné. Ani matka, neschopná cokoliv řešit, pro ně není citovou oporou. A tak utíkají (zejména ty větší) z domova anebo se uchylují k drogám a alkoholu. Některé, aby si zachovaly svou duševní stabilitu se tzv. identifikují s agresorem, psychologicky "přejdou" na jeho stranu. Jejich motivem není láska, ale strach. Stanou se lhostejní a později začnou obět', většinou matku, i nenávidět.

„Výbava“ do budoucnosti

Vzorce chování, kterým jsou děti ve své rodině „vystaveny“, ovlivňují i jejich způsoby reagování v budoucnosti, v dospělosti. Podle psychologky mají některé děti už od devíti deseti let „vybraný“ svůj životní scénář. Jedny jdou cestou „dravce“ - ve škole začnou krást, poškozují věci, jen aby udělaly zlo, perou se, šikanují a postupně se vydávají na kriminální dráhu. Druhé děti jdou cestou „oběti“. Naučí se, že když je někdo silný, je lepší mu jít z cesty. Když uhnout nejde, musí se to snášet. Stávají se z nich otloukánci, jsou plaší, pomalejší v rozhodování a přitahují začínající agresory všeho druhu. Signalizují: „nevěřím, že se proti zlu dá něco dělat, do mě můžete...“. Kolo násilí se rozjede.

„Děti, které zažívaly domácí násilí, často se sebou zacházejí jako se zkaženou věcí, jako by si samy sebe nevážily. V rodině je to neměl kdo naučit,“ vysvětluje doc.Čírtková. Odtud je velmi blízko k sebepoškozování, k různým závislostem. Zajímavé jsou souvislosti s poruchami příjmu potravy. I když zdaleka neplatí, že bulimie nebo anorexie je důsledek domácího násilí.

Problémy mívají i v partnerských vztazích. Pro chlapce je třeba běžné, že namísto přesvědčování partnerky volí násilí.

Dívky kolem čtrnácti patnácti let mívají tendenci matku chránit a předčasně na sebe přebírají roli dospělé. Matka je většinou staví do role zpovědníka, se kterým všechno konzultuje. Tyhle dívky přicházejí nejen o dětství, ale o důležité fáze dospívání, tolik potřebné pro navazování kontaktů. Je pro ně typické, že většinou chtějí rodinu co nejdříve opustit, jít do jiného prostředí. Věří, že když se vdají nebo odejdou za partnerem, že se všechno změní. Psycholožka k tomu říká: „Tím, že to chtějí rychle a díky tomu, že mají omezené zkušenosti s navazováním nových kontaktů a nenaučily se rozpoznávat signály, které násilí předcházejí, velmi často zopakují

nešťastný osud matky. Není to tedy dané, jak se někdy domníváme, fatální situací, ale malou zkušeností.“

Dětské oběti domácího násilí neměly šanci zažít pocit bezpečí. Nepoznaly, jaké to je moci si říci, teď na mě nikdo nemůže, naši mě nedají. Prostředí, které je obklopovalo bylo nevypočitatelné. Chvilé, kdy se zdánlivě nic nedělo, střídaly okamžiky hrůzy. I když se ze své rodiny vymaní a život se k nim obrátí přívětivější stranou, mají pocit, že ničemu nemůžou věřit. Žijí s partnerem, který je má rád, a kterého mají rádi i oni, ale ve své duši stále pochybují. Zdá se jim, že to nemůže trvat věčně a že musí přijít násilí, které viděli doma. Někdy je to napětí tak nesnesitelné, že sami navodí situaci, aby to "už konečně přišlo" a jejich očekávání se naplnilo. (41:5)

„Když mají štěstí a potkají partnera, který je pevný a je schopný do sebe všechny ty nedůvěry, pochybování a rozporuplné pocity pojmout jako figurína na střelnici kulky, je naděje na zacelení ran a na možné uzdravení. Někdy i sami v sobě najdou sílu se tváří v tvář zlu postavit na nohy, osamostatnit se a rozlišit, co je dobré a co je špatné,“ vysvětluje doc. Čírtková a pokračuje: „Tím chci říct, že i když mají za sebou strašně špatnou zkušenost, nemají psáno v osudu, že z nich budou narušené osoby nebo kriminálníci nebo věčné oběti. Taková železná kazajka to není. Minulost se sice nedá vymazat, ale život je o volbě a je jenom na nich, jakou cestu si zvolí“. (5:88)

2.2 Řešení domácího násilí

Řešení domácího násilí, součinnost různých složek při jeho řešení a jasné vymezení jejich procedur

Tento titlek celkem jasně vyjadřuje podstatu současných přístupů jevům domácího násilí. Společnost a stát uznávají domácí násilí jako nesmírně vážný problém, stát a společnost se hlásí k odpovědnosti za jeho řešení a přijímají různá opatření směrem k pachatelům i obětem domácího násilí.

Jde tedy o zásadní změnu oficiálních postojů k domácímu násilí. Domácí násilí nemůže být

tolerováno a oběť má nárok na podporu společenských a státních institucí.

Současné aktivity směřují k hledání účinných cest, jak omezovat výskyt domácího násilí.

1. Kombinace okamžité a zcela jasné represe s prevencí chápanou zejména jako tzv. „polepšovací“ programy pro pachatele a „vzpamatovávací“ programy pro oběť (krizová intervence, poradenství, psychologická podpora atd.).

2. Součinnost státních i nestátních složek a institucí

To platí pro represi a prevenci. Jak represivní, tak preventivní strategie vyžaduje součinnost různých složek a dále jasné vymezení jejich postupů a kompetencí.

Složky, které jsou povolány k tomu, aby se zabývaly problémy a případy domácího násilí:

- **Policie**

Policii je ve strategii zacházení s domácím násilím přisuzována centrální role. Představuje totiž bránu, kterou obvykle vstupuje živý případ domácího násilí ze zavřených dveří bytu na veřejnost. Povinností policie je zajistit bezpečí oběti, stíhat pachatele nebo ho předat k jiným procedurám a vždy a v každém případě také perfektní zdokumentování incidentu. Protože jde o nové požadavky, procházejí policisté výcvikem.

Jsou cvičeni v komunikaci s obětí domácího násilí a také absolvují výcvik na vyšetřování a dokumentování celé scény domácího násilí. V mnoha zemích získává nyní policie v rámci tzv. ověřujících experimentálních projektů nové kompetence a oprávnění vůči pachatelům a obětem domácího násilí. (31:17)

Například v Rakousku může být zakázán pod pohrůzkou sankcí vstup násilnickému partnerovi do bytu, který doposud společně užíval s obětí, a to na základě okamžitého rozhodnutí policie na dobu 7 dní.

- **Soudy**

Rovněž pracovníci soudů a soudci procházejí specifickou přípravou a jsou seznamováni s optimální procedurou u případů domácího násilí. Jde například o jasné pokyny, jak a za jakých okolností vyslýchat týranou osobu, jaké programy převýchovy pro pachatele jsou akreditovány státem atd. Vzhledem ke zvláštní dynamice domácího násilí se v poslední době prosazuje tendence sejmut z beder týrané ženy odpovědnost za stíhání násilnického muže. V některých státech USA se nevyžaduje ženin souhlas se stíháním partnera. Oběť nemá nést odpovědnost za to, jak bude stát reagovat. Má to být jasný signál, že stát má zájem na stíhání domácího násilí bez ohledu na pohled oběti.

- **Advokáti**

Jsou cennou oporou pro oběť, ovšem pro oběti domácího násilí to platí dvojnásob, neboť ty mají více důvodů pro ambivalentní postoje a odmítání kooperace se soudem. I pro advokáty je zastupování obětí domácího násilí náročnou netypickou záležitostí. Proto vznikají i programy pro přípravu advokátů se specializací na domácí násilí. V roce 1994 podepsal prezident Clinton Violence Against Women Act (VAWA), který upravuje i finanční zdroje pro pomoc a podporu týraným ženám.

- **Sociální péče a ochrana oběti**

Jestliže chceme vybavit oběť domácího násilí odvahou, aby vyšla se svým problémem ven, musíme jí nejdříve přesvědčit, že společnost ji bude podporovat např. azylem, speciálním policejním hlídkováním, informacemi o pohybu či propuštění pachatele atd. Pak teprve může fungovat krizová intervence, viktimologické poradenství a psychologická pomoc zaměřená na obnovu víry v normální život a rekonstrukci životních perspektiv.

- **Zdravotnictví**

Protože ve výzkumech byla opakovaně zjištěna značně vysoká četnost výskytu různých podob domácího násilí, jsou lékaři povinni absolvovat základní školení o domácím násilí. Seznamují se svými kompetencemi a optimálními procedurami při kontaktu s oběťmi. Nad běžný rámec šla například asociace pro plastickou a rekonstruktivní chirurgii, která financovala některé výzkumy domácího násilí a dále poskytuje bezplatnou pomoc obětem s těžkými následky po

výbuších fyzického násilí partnera.

Jak se zachovat v případě domácího násilí

Domácí násilí není normální jev. Nikdo není povinen snášet ponižování ze strany partnera. První projev násilí je jen začátek. Nevěřte slibům a omluvám. Jednejte hned. Vaše pokora ani ústupky násilníka nezmění.

Pokuste se zastavit násilí podle svého uvážení. [Nevíte-li jak na to, vyhledejte pomoc.](#) Ve chvíli akutního nebezpečí volejte policii.

Jste-li zraněna, či máte-li zdravotní nebo psychické problémy, vyhledejte okamžitě lékaře. Plně ho informujte, žádejte zápis do zdravotní dokumentace.

Řešte váš problém, dokud máte sílu. Každá situace se dá nějak řešit. Hledejte pomoc a podporu. Informujte se v poradnách, krizových centrech, v místech sociální pomoci.

Jak se zachovat v případě domácího násilí?

V případě dlouhodobého násilí:

Nestyd'te se za svou situaci a vyhledejte odbornou pomoc. Zavolejte do specializovaného centra či azylového domu a pokuste se najít někoho, kdo vám může poradit.

Neomlouvajte násilí a neobviňujte se z něj.

Zavolejte někomu, komu věříte (přítelkyni, rodině) - vyberte si osobu, o níž víte, že jí můžete věřit a že pro ni bude nejdůležitější bezpečnost vás a vašich dětí. Pokud u ní nenaleznete podporu, zkuste najít někoho dalšího.

Vysvětlete dětem, co se děje, aby to chápaly, vyvarujte se ale pomlouvání jejich otce.

Na případný útěk buďte připravena - promyslete si dopředu bezpečnostní plán, abyste neohrozila sebe ani své děti.

První krok je těžký, pokud ale nic neuděláte, násilí samo nepřestane - přes sliby násilníka.

Pamatujte si, že násilí, které se neřeší, má tendenci se stupňovat.

Důvěřujte sama sobě a své intuici.

V případě bezprostředního útoku:

V případě napadení zavolejte policii (158).

Před příjezdem policie neodklízejte případné stopy po násilí.

S policií se snažte mluvit bez přítomnosti partnera (např. v jiné místnosti).

V případě ublížení na zdraví navštivte odborného lékaře a nechejte si vypracovat odbornou zprávu.

Pokud je to jen trochu možné, neodcházejte bez dětí, později by mohlo být pro vás obtížné je získat zpět.

Bezpečnostní plán

Promyslete si, co budete dělat v případě nebezpečí a kam můžete odejít do bezpečí (sousedka, přítelkyně, rodiče, azylový dům apod.)

Informujte děti o plánu tak, aby mu s ohledem na svůj věk porozuměly.

Schovejte si nějaké peníze pro případ, že byste musela uprchnout.

Mějte u sebe telefonní čísla, která se mohou v nouzi hodit, dobře si je však uschovejte.

Pokud chcete opustit byt či dům, nezapomeňte si s sebou vzít:

občanský průkaz, rodný list, pas,

kartičku zdravotní pojišťovny,

platební kartu, informace o bankovním účtu,

klíče od bytu a auta,

potřebné léky či recepty,

základní oblečení pro sebe a děti,

základní vybavení pro děti (doklady, léky, oblíbenou hračku),

doklady týkající se bytu.

Jak pomoci oběti domácího násilí?

Přistupujte k oběti s pochopením, bez jakéhokoli náznaku obviňování či výčitek, dejte jí najevo, že za násilí ani chování svého partnera není odpovědná.

Nehledejte příčiny násilí - nikdo nemá právo působit jiné osobě bolest.

Dejte oběti najevo, že podobnou situaci zažívá mnoho žen.

Vysvětlete jí, že bezpečnost jí a jejích dětí je na prvním místě.

Buďte vnímavou posluchačkou, nenuťte ale oběť k vyprávění detailů.

Nabídněte jí pomoc (např. doprovod k lékaři, na policii, advokátovi), poskytněte kontakty na specializovaná centra, do ničeho ale oběť nenuťte - ona sama se musí rozhodnout, co udělá. Mějte pochopení, že je pro ni těžké partnera opustit - některým ženám se to podaří až po několika pokusech.

Nechejte oběť jednat podle jejích vlastních rozhodnutí a nepodmiňujte svou pomoc jejím nutným

odchodem ze vztahu či tím, že bude postupovat podle vámi navrženého plánu.

Proberte s ní, jak případně bezpečně opustit domov. Nikdy ji však nenutíte k chování podle této strategie, pokud má pocit, že by se tak ocitla v dalším, případně větším, nebezpečí.

Čeho byste se měli vyvarovat:

nehledejte příčiny násilí,

nic oběti nevyčítejte,

neříkejte jí, co má dělat - ať to již podle vás má být to, že zůstane s partnerem, nebo jej opustí, nerozhodujte místo ní, neradťte oběti, aby se k partnerovi vrátila a zkusila se ještě snažit,

nenavrhuje, že si promluvíte s jejím partnerem, aby se věci vyjasnily,

nepokoušejte se ji “zachránit” rychlými řešeními.

Jste-li obětí domácího násilí

- Svěřte se blízké osobě a v případě zranění vyhledejte lékaře. Kontaktujte policii a trvejte na výslechu odděleně od agresora, dokumentaci událostí a sepsání protokolu. Poradny pro oběti domácího násilí vám poskytnou psychologickou, právní i sociální podporu, dočasně i azylové ubytování. Žijete-li s agresorem v manželství, budete muset podle zákona vyslovit souhlas se [zahájením trestního řízení](#).
- Jsou-li vaše děti přítomny domácímu násilí nebo přímo jeho obětí, vyhledejte pomoc orgánů sociálně právní ochrany dětí.
- Vypracujte si bezpečnostní plán (viz brožura Vaše právo! První právní pomoc ženám, obětem domácího násilí, proFem, 2002 nebo na www.profem.cz - v brožuře také naleznete vzory některých podání, žádostí a oznámení - ta jsou také na stránkách Ministerstva vnitra ČR.

Jste-li nepřímým účastníkem/účastnicí domácího násilí:

- Nabídněte jim pomoc, příp. je sami doprovodíte na policii, k lékaři, do krizové poradny.
- Nabídněte možnost útočiště, pro ně samé i jejich děti, ale nesnažte se jejich situaci řešit bez jejich vědomí.
- V případě dětí se pokuste kontaktovat rodiče, příp. konzultovat pomoc se školním

psychologem či prostřednictvím krizových linek pro děti.

- Nikdy jste se s domácím násilím nesetkali: získejte co nejvíce informací o problematice domácího násilí či o násilí na ženách obecně a nabídněte pomoc některé z organizací, které se domácím násilím zabývají. Sledujte kampaně proti jakékoli formě násilí na ženách a podle svých možností se pokuste zapojit.

Znásilnění

Znásilnění je novelou Trestního zákona z ledna 2001 definováno jako "*donucení jiného k souloži nebo jinému obdobnému pohlavnímu styku násilím nebo pod pohrůžkou bezprostředního násilí nebo zneužití bezbrannosti jiného k takovému činu*". (1:125)

Oběť znásilnění:

- Jednejte obdobně jako v případě domácího násilí: co nejdříve vyhledejte lékařskou pomoc, kontaktujte policii a některou z poraden pro oběti znásilnění (www.centrumelektra.cz a krizové linky, Linky důvěry, Linku bezpečí, a Centra pomoci), kde vám poskytnou konzultace, ale i doprovod na policii a k lékaři.

Jste - li blízkou osobu oběti znásilnění:

Nevyčítejte nic jí ani sobě. Pokuste se získat co nejvíce informací o tom, jak konkrétně oběti pomoci (Například v: Helen Benedict, [To není vaše vina! Jak se vyrovnat se sexuálním napadením](#) - rádce pro ženy a muže, dospívající, jejich přátele a rodiny. One Woman Press, Praha 2003), a buďte jí nablízku.

Sexuální zneužívání

Sexuální zneužívání je od ledna 2001 novelou Trestního zákona specifikováno jako "*vykonání soulože nebo jiného pohlavního zneužití osoby mladší patnácti let*". Obětí sexuálního zneužívání tedy mohou být jako dívky, tak i chlapci; stejně tak může být pachatelem osoba mužského i ženského pohlaví.

Setkali jste se sexuálním zneužíváním:

- Vyhledejte pomoc organizací zaměřené na pomoc osobám v dané situaci, příp. kontaktujte krizové telefonní linky. Nápomocné mohou vám, dětem a dalším blízkým osobám být publikace a brožury Elektry (např. „**Sexuální násilí a děti I a II**“, „**Máš právo na své NE!**“, „**I já mám právo odmítnout dotyky**“).

Obchod se ženami

Obchodování s lidmi za účelem pohlavního styku nahlíží trestní zákon opět bez ohledu na pohlaví „obchodované“ osoby, uvedeným obchodem je tedy vinen ten, „kdo do ciziny nebo z ciziny láká, najme nebo dopraví jiného v úmyslu, aby ho bylo užito k pohlavnímu styku“.

- Problém obchodu se ženami je závažným porušováním lidských a tedy i ženských práv.
- Hledejte informace a pomoc v souvislosti s obchodem se ženami. Možné zdroje jsou [La-Strada](#) nebo portál [Děti v pasti](#). Sledujte aktivity Ministerstva vnitra.

2.3 Nová zákonná úprava

S účinností od 1. června letošního roku bylo novelou provedenou zákonem č. 91/2004 Sb., vloženo do trestního zákona nové ustanovení § 215a, kterým je do našeho právního řádu zakotven nový trestný čin „týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě“. Úkolem novely bylo usnadnit trestněprávní postih domácího násilí, které byly před novelou často trestněprávně nepostížitelné, i když byly závažné.

Je otázkou, nakolik nová právní úprava přispěje k řešení problému domácího násilí v České republice. Je jisté, že když oběť domácího násilí sebere odvahu a půjde na policii, bude v poněkud jednodušším postavení než doposud, protože do 31.5.2004 muselo být jednání pachatele buď natolik specifické (znásilnění, pohlavní zneužívání, vydírání), nebo natolik intenzivní (ublížení na zdraví), že vybočilo z „běžného“ chápání pojmu domácího násilí. Po 1.6.2004 je již „pouze“ třeba prokázat, že došlo k jednání naplňující znaky týrání.

Zásadním problémem v případech domácího násilí však vždy bylo dokazování toho, že k násilnému jednání došlo. Z podstaty „domácího násilí“ vyplývá, že jde o jednání, ke kterému

dochází za zavřenými dveřmi a často beze svědků. Tento problém nová právní úprava neřeší. Navíc je otázka, nakolik nová právní úprava dodá odvahy obětem domácího násilí, které až dosud měly strach obrátit se na orgány činné v trestním řízení, či svěřit se např. svému lékaři.

Jistou inspirací k řešení právní úpravy chránící oběti domácího násilí může být i rakouský model ochrany před domácím násilím. V roce 1997 přijalo Rakousko samostatný spolkový zákon na ochranu před násilím v rodině. V návaznosti na něj bylo třeba novelizovat také zákon o policii a další, např. o výkonu exekuce. Významnou změnou, posilující ochranu obětí domácího násilí, je zavedení **institutu vykázaní z bytu** osoby, která činí společné soužití s blízkou osobou nesnesitelným tím, že tuto osobu tělesně napadá, vyhrožuje jí tím nebo vykazuje chování zásadně poškozující psychické zdraví blízké osoby. Vykázaní na žádost blízké osoby uloží soud a taktéž má možnost uložit zákaz pobývání na určitých místech a vyhledávání kontaktu s obětí násilí. Zákaz pobývání na určitých místech, resp. v obydlí a jeho bezprostředním okolí uloží soud maximálně na 10 dnů podmínky, že byt slouží k uspokojování naléhavé potřeby bydlení ohrožené blízké osoby. Uvedená rakouská právní úprava nemůže být adekvátně účinná bez vytvoření potřebné sociální sítě pro oběti domácího násilí – vytvoření tzv. center intervence proti násilí v rodině.

Ženy a muži mohou být v průběhu svého života oběťmi násilí. Kontext násilí se však liší podle pohlaví. Ženy se stávají častěji oběťmi svých partnerů nebo příbuzných, muži častěji svých známých a cizích lidí. Ženy zažívají více násilí v soukromém prostoru, muži častěji ve veřejném prostoru. Také rizika, která násilí doprovázejí, jsou rozdílná, ženy jsou častěji než muži v kontextu domácího násilí poraněny nebo zabity. Riziko poranění u žen stoupá, jestliže tělesné nebo sexuální násilí vychází od jejího partnera. Pro muže riziko poranění klesá, jestliže násilí vychází od jejich partnerek. Ovlivňujícím faktorem při násilí je blízkost mezi pachatelem a obětí, možné existující vazby a závislosti.

Sebedokonalejší právní rámec a sebelepší následná pomoc nesníží počet žen, dětí a mužů poškozovaných domácím násilím, pokud nepřikročíme k cílené kultivaci společenských vztahů, počínaje dětmi a mládeží a politickou reprezentací konče. Téma domácího násilí je téma celospolečenské, interdisciplinární a ať chceme či nechceme, genderové. Nabízí ženám i mužům dialog, jak spolu v budoucnu lépe vycházet.

STATISTICKÉ ÚDAJE ZA ROK 2001

Za rok 2001 bylo zaregistrováno **671** případů domácího násilí. Z tohoto počtu bylo obětí násilí:

- 612 krát žena
- 21 krát muž
- 38 krát dítě

Podle druhu domácího násilí je členění následující:

- 387 krát fyzické násilí
- 189 krát psychické trauma
- 23 krát [sexuální násilí](#)
- 72 krát omezování osobní svobody

Podle délky trvání domácího násilí vypadá statistika následovně:

- 169 krát do jednoho měsíce
- 176 krát do půl roku
- 241 krát do jednoho roku
- 85 krát déle než jeden rok

2.4 Statistika

STATISTICKÉ ÚDAJE ZA ROK 2002

Za rok 2002 bylo zaregistrováno **874** případů domácího násilí. Z tohoto počtu bylo obětí násilí

- 705 krát žena
- 38 krát muž
- 131 krát dítě

Podle druhu domácího násilí je členění následující:

- 411 krát fyzické násilí
- 192 krát psychické trauma
- 52 krát [sexuální násilí](#)
- 219 krát omezování osobní svobody

Podle délky trvání domácího násilí vypadá statistika následovně:

- 236 krát do jednoho měsíce
- 187 krát do půl roku
- 240 krát do jednoho roku
- 211 krát déle než jeden rok

V porovnání s rokem 2001 je patrný obrovský nárůst počtu násilí páchaného na dětech což je al

STATISTICKÉ ÚDAJE ZA ROK 2003

3. POMŮŽE LEGISLATIVA?

Základní otázky diskuze k novému zákonu

S účinností od 1. června letošního roku bylo novelou provedenou zákonem č. 91/2004 Sb., vloženo do trestního zákona nové ustanovení § 215a, kterým je do našeho právního řádu zakotven nový trestný čin "týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě". Úkolem novely bylo usnadnit trestněprávní postih domácího násilí, které byly před novelou často

Za rok 2003 bylo zaregistrováno **944** případů domácího násilí. Z tohoto počtu bylo obětí násilí:

- 745 krát žena
- 51 krát muž
- 148 krát dítě

Podle druhu domácího násilí je členění následující:

- 502 krát fyzické násilí
- 211 krát psychické trauma
- 98 krát [sexuální násilí](#)
- 133 krát omezování osobní svobody

Podle délky trvání domácího násilí vypadá statistika následovně:

- 244 krát do jednoho měsíce
- 113 krát do půl roku
- 266 krát do jednoho roku
- 302 krát déle než jeden rok

trestněprávně nepostižitelné, i když byly závažné.

Je otázkou, nakolik nová právní úprava přispěje k řešení problému domácího násilí v České republice. Je jisté, že když oběť domácího násilí sebere odvalu a půjde na policii, bude v poněkud jednodušším postavení než doposud, protože do 31.5.2004 muselo být jednání pachatele buď natolik specifické (znásilnění, pohlavní zneužívání, vydírání), nebo natolik intenzivní (ublížení na zdraví), že vybočilo z „běžného“ chápání pojmu domácího násilí. Po 1.6.2004 je již „pouze“ třeba prokázat, že došlo k jednání naplňující znaky týrání.

Zásadním problémem v případech domácího násilí však vždy bylo dokazování toho, že k násilnému jednání došlo. Z podstaty „domácího násilí“ vyplývá, že jde o jednání, ke kterému dochází za zavřenými dveřmi a často beze svědků. Tento problém nová právní úprava neřeší. Navíc je otázka, nakolik nová právní úprava dodá odvahy obětem domácího násilí, které až dosud měly strach obrátit se na orgány činné v trestním řízení, či svěřit se např. svému lékaři. (37:4)

V současné době probíhají poslední fáze příprav návrhu paragrafovaného znění nového trestního zákona. Nový trestní zákon by měl řešit jeden z velmi tíživých problémů – problém kriminalizace domácího násilí. Ohledně této otázky se diskutuje již delší dobu (byl vypracován

senátní návrh novely trestního zákona, dále se vyskytly i podněty k novelizaci trestního řádu a navazujících právních předpisů), proběhly různé semináře a také veřejné slyšení v Senátu. Bylo zpracováno také několik článků, které se domácím násilím a možnostmi jeho trestního postihu zabývaly, byť se stavěly někdy k tomu, že by bylo možno zmíněný problém vyřešit jen cestou kriminalizace domácího násilí, spíše skepticky.

Je třeba také zdůraznit, že již v příloze věcného záměru rekodifikace trestního práva hmotného (který byl schválen usnesením vlády č. 319 ze dne 9. 4. 2001) se mj. poukazovalo i na to, že v souladu s mezinárodními dokumenty doplněním stávajících skutkových podstat (zejména § 215), případně vytvořením nové skutkové podstaty, bude řešena problematika tzv. domácího násilí, především páchaného na ženách a dětech, kdy je považována za jednu z překážek dosažení genderové rovnosti, která zejména ženám znemožňuje plné využívání lidských práv a základních svobod.

Úvahy

upravit novou skutkovou podstatu trestného činu domácího násilí se objevovaly i na jednotlivých jednáních rekodifikační komise Ministerstva spravedlnosti a zejména na prozatím posledním jednání, které se uskutečnilo dne 2. června 2003.

To vše svědčí o tom, že se postupně daří překonat dosavadní převládající přístupy ve společnosti, které většinou vycházely z toho, že domácí násilí je problémem soukromým, přičemž platná právní úprava tomuto lhostejnému přístupu k obětem domácího násilí nezřídka odpovídá.

Jak uvedl J. Fenyk, v úvahu přichází (řazeno chronologicky podle ustanovení dnes platného trestního zákona) celá řada skutkových podstat trestných činů, např. maření výkonu úředního rozhodnutí (§ 171), křivé obvinění (§ 174), křivá výpověď (§ 175), nedovolené ozbrojování (§ 185), násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci (§ 197a), výtržnictví (§ 202), ohrožování mravnosti (§ 205), pomluva (§ 206), zanedbání povinné výživy (§ 213), týrání svěřené osoby (§ 215), únos (§ 216), ohrožování mravní výchovy mládeže (§ 217), podávání alkoholických nápojů mládeži (§ 218), vražda (§ 219), ublížení na zdraví (§ 221, 222), účast na sebevraždě (§ 230), omezování osobní svobody (§ 231), zbavení osobní svobody (§ 232), loupež (§ 234), vydírání (§ 235), porušování domovní svobody (§ 238), znásilnění (§ 241), pohlavní zneužívání (§ 242 a 243), soulož mezi příbuznými (§ 245), krádež (§ 247), neoprávněné užívání cizí věci (§ 249), neoprávněný zásah do práva k domu, bytu nebo nebytovému prostoru (§ 249a), poškozování cizí věci (§ 257) atd.

Byť by se tedy mohlo zdát, že existuje celá škála dílčích prostředků, jak (alespoň trestněprávně) postihnout projevy domácího násilí, citovaná ustanovení však nevystihují vždy podstatu situací,

kteřé se u těchto tzv. vztahových trestných činů (za něž lze považovat převažující část trestné činnosti spojené s fenoménem domácího násilí) mohou vyskytnout. Jejich smysl směřuje poněkud jinam, než by bylo z trestně politického hlediska žádoucí. Veřejný zájem není chráněn zdaleka důsledně a tato nedůslednost je jedním z mnoha podnětů vedoucích k diskusím o nutnosti změnit přístup k boji proti domácímu násilí i v oblasti trestního práva. (1:180)

3.1.Vymezení pojmu domácí násilí

Tento příspěvek si v žádném případě nečiní nárok na to, postihnout tento závažný negativní společenský jev z hlediska všech v úvahu přicházejících přístupů (resp. alespoň některých – právních, kriminologických, sociologických apod.). Z hlediska

tématu tohoto článku lze uvést jen tolik, že domácí násilí nelze zjevně omezovat jen na tradiční definici násilí jako použití fyzické síly k působení na vůli člověka s cílem překonat kladený odpor nebo očekávaný odpor a nebo mu zamezit. Pojem násilí je na místě posuzovat širě, než umožňuje současné znění skutkových podstat ublížení na zdraví anebo týrání osoby blízké (pokud samozřejmě bude hlavní pozornost zaměřena jen na tyto skutkové podstaty a nikoli např. na skutkové podstaty loupeže, vydírání, útisku atd.).

Nejedná se totiž jen o fyzické týrání, psychické týrání (urážky, nadávky, sekýrování, falešné obviňování, výhrůžky, zesměšňování před dětmi), ale i o sexuální zneužívání a sexuální násilí, porušování práv svobody jednotlivce (zákaz návštěv, zákaz kontaktu s rodinou a další omezování, porušování domovní svobody). Může se jednat ovšem i o týrání dětí rodiči, týrání rodičů dospívajícími dětmi, různými formami útoků ve vztazích mezi homosexuály, ale také o napadání osob duševně nebo fyzicky postižených, osob přestárých apod. Někdy se rozlišuje mezi oběťmi přímými a nepřímými. Takovým příkladem mohou být např. děti jako oběť útoku na matku.

Jde tedy o každý čin, kdy oběť dělá něco, co dělat nechce, a nebo který jí brání dělat něco, co dělat chce, nebo v ní vyvolává strach. Prostřednictvím moci, kterou tento strach poskytuje, určuje pachatel chování oběti. Oběť domácího násilí má na pachatele, který je jejím manželem, druhem nebo dospělým dítětem atd., hlubokou psychickou vazbu, proto v některých případech domácí násilí z různých důvodů snáší (upadne např. do stavu naučené bezmoci). Společným rysem domácího násilí je, že pachatel

zneužívá postavení, které má ve vztahu k osobám, jež jsou s ním spojeny materiální nebo citovou závislostí.

3.2 Zahraniční inspirace

Úprava ve Slovenské republice vnáší do zákona zcela nový pohled na činy spáchané v rámci domácího násilí. Vychází z mezinárodních smluv o lidských právech a dalších dokumentů a považuje tento druh násilí za porušení lidských práv bez výjimky s těžším následkem pro společnost, rodinu a jedince, než je násilí páchané na veřejnosti. Pachatelé domácího násilí mimo to, že porušují povinnosti obecně uložené zákonem o rodině, zneužívají důvěru rodinných příslušníků, zneužívají jejich loajalitu i intimní informace o členech rodiny. Domácí násilí je vymezeno v novelizovaném § 215 TrZ (týrání blízké a svěřené osoby) tak, že tohoto jednání se dopustí ten, kdo týrá blízkou osobu nebo osobu, která je v jeho péči nebo výchově, působí jí fyzické utrpení nebo psychické utrpení zejména bitím, kopáním, údery, způsobením ran a popálenin různého druhu, ponižováním, pohrdavým zacházením, neustálým sledováním, vyhrožováním, vyvoláváním strachu nebo stresu, násilnou izolací, citovým vydíráním nebo jiným jednáním, které ohrožuje její fyzické nebo psychické zdraví, nebo omezuje její bezpečnost, bezdůvodným odpíráním stravy, odpočinku a nebo spánku, nebo odpíráním nezbytné osobní péče, ošacení, hygieny, zdravotní péče, ubytování, výchovy nebo vzdělání, nucením k žebrotě nebo vykonávání činností vyžadujících neúměrnou fyzickou nebo psychickou zátěž s ohledem na její věk nebo zdravotní stav nebo způsobily poškodit jí zdraví, vystavováním vlivu látek způsobily poškodit jí zdraví, nebo neodůvodněným omezováním v přístupu k majetku, který má právo užívat. (23:90)

V Rakousku se souhlas poškozeného se stíháním osoby blízké se u tohoto trestného činu nevyžaduje. Rakouský spolkový zákon o ochraně před násilím v rodině z roku 1996, ve znění zákona z roku 1999, v § 382b vychází z toho, že soud může osobě, která blízkému rodinnému příslušníku způsobila újmu fyzickým útokem, hrozbou fyzického útoku nebo chováním vedoucím ke značné psychické újmě na zdraví činí další soužití nepřijatelným, na její žádost uložit některé z předběžných opatření omezujících pachatele a ochraňujících oběť. Zákon se vztahuje na manžely, druha a družku, sourozence a příbuzné v první linii, včetně adoptivních dětí a dětí svěřených do pěstounské péče, jakož i adoptivních rodičů a pěstounů, sourozenců manžela nebo druha, pokud žijí s odpůrcem ve stejné domácnosti nebo v ní žili v posledních třech měsících před podáním žádosti. Německý zákon pro zlepšení

občanskoprávní ochrany v případě násilných činů a omezování osobní svobody a zároveň i usnadnění přenechání bytu manželů při rozluce z roku 2002 (zákon o ochraně před násilím) stanoví, že způsobila-li jedna osoba jiné osobě protiprávně tělesné zranění, újmu na zdraví nebo omezila-li její svobodu, je soud povinen provést na návrh takto poškozené osoby opatření potřebná k zamezení dalšího poškození této osoby. Následuje výčet předběžných ochranných opatření omezujících pachatele. Ustanovení platí i pro situace, kdy „určitá osoba vyhrožuje v rozporu se zákonem druhé osobě poškozením života, tělesným zraněním, újmou na zdraví nebo omezováním osobní svobody nebo určitá osoba protiprávně a úmyslně vnikne do bytu druhé osoby nebo do prostor v jejím vlastnictví, druhou osobu obtěžuje nevhodným způsobem tím, že proti její jednoznačně vyjádřené vůli opakovaně omezuje její osobní svobodu nebo ji pronásleduje za použití telekomunikačních prostředků.“

V Nizozemí neexistuje zvláštní právní norma, která by upravovala postih domácího násilí, ale domácí násilí je trestné jako kterékoliv jiné sexuální nebo psychické násilí. U trestných činů ublížení na zdraví a týrání se tresty zvyšují o jednu třetinu základní trestní sazby, pokud se viník dopustí trestného činu vůči své matce, svému zákonnému otci, své manželce, manželovi nebo svému dítěti. Trestní stíhání je zahajováno bez souhlasu poškozeného. Pro účely policejní praxe se pod pojmem domácího násilí rozumí fyzické, psychické a sexuální násilí (zneužívání) v rodině. Nizozemský trestní zákon dále upravuje novou skutkovou podstatu trestného činu „slídění“. Toho se dopouští ten, kdo záměrně, svévolně a opakovaně sleduje druhou osobu, a tím tomu, kdo je sledován, působí emoční utrpení nebo v něm vzbuzuje

strach

z

násilného

útoku.

Velká Británie nemá speciální zákon o ochraně před domácím násilím. Operativní definice metropolitní policie považuje za domácí násilí „jakýkoliv výskyt ohrožujícího chování, násilí nebo zneužití (psychického, fyzického, sexuálního, ekonomického nebo emocionálního) mezi dospělými osobami, které jsou nebo v minulosti byly intimními partnery nebo členy jedné rodiny, a to bez ohledu na pohlaví.“ Útok vedený někým, koho žena zná nebo s kým žije, je trestním právem posuzován jako trestný čin způsobený neznámou osobou. Každý má právo na ochranu před násilím.

3.3 Právní ochrana

Ochranu před domácím násilím poskytuje právo občanské i trestní. V občanském právu lze postupovat podle zákona o právu rodinném z roku 1996 a podle zákona o dětech z roku 1998. Tyto zákony se však v případech domácího násilí oproti institutům trestním používají jen zřídka. Mezi opatření trestněprávní spadá např. zákon o obtěžování z roku 1997, který upravuje trestný

čin „obtěžování“ a trestný čin „vystavení jiné osoby strachu z násilí“. Při odsouzení za některých z těchto trestných činů vydá soud rozhodnutí, které přikazuje odsouzenému zdržet se určitého jednání. Porušení zákona je trestným činem. Zákon o deliktech proti osobě z roku 1861 postihuje jednání, která měla za následek ublížení na zdraví nebo újmu na zdraví (i psychickou), úmyslné zranění, znásilnění, omezování osobní svobody (ženy mužem), pokus vraždy, pohrůžky usmrcením. Doporučení subkomise rekodifikační komise Ministerstva spravedlnosti pro trestné činy proti životu a zdraví, svobodě a lidské důstojnosti. Zmíněná rekodifikační komise Ministerstva spravedlnosti ve snaze jednak zrychlit proces přípravy paragrafovaného textu nového trestního zákona, jednak opatřit pro výsledný materiál co nejvíce podkladů, výrazně v průběhu roku 2002 a zejména prvního pololetí roku 2003 zvýšila svou aktivitu. Kromě jiných zřídila zmíněnou subkomisi.

Tato

subkomise počátkem roku 2003 vypracovala návrh, který ohledně domácího násilí vycházel z toho, že je potřebné upravit samostatnou skutkovou podstatu trestného činu násilí v rodině a domácnosti.

Tohoto

trestného činu by se dopustila osoba, která v rámci rodiny nebo společné domácnosti osobě blízké, jinému členu společné domácnosti (anebo jinému, s kterým žil ve společné domácnosti nejméně jeden rok předtím), způsobí újmu na zdraví, takovou osobu soustavně týrá, takové osoby starší než 18 let v úmyslu snížit její důstojnost zneužije k pohlavnímu styku, takové osobě brání užívat osobní svobody, osobu blízkou nebo člena společné domácnosti násilím, pohrůžkou násilí nebo pohrůžkou jiné těžké újmy nutí, aby něco konala, opominula nebo trpěla, nutí ji, zneužívaje její tísně nebo závislosti, aby něco konala, opominula nebo trpěla, vyhrožuje jí usmrcením, těžkou újmu na zdraví nebo jinou těžkou újmou takovým způsobem, že to může vzbudit důvodnou obavu, neoprávněně vnikne do domu nebo bytu jiného nebo domu nebo bytu, který společně s osobou blízkou nebo jiným členem společné domácnosti užívá, v úmyslu užít násilí nebo pohrůžky bezprostředního násilí, brání v užívání domu nebo bytu osobě blízké nebo jinému členu společné domácnosti. V textu příslušného zákonného ustanovení by bylo výslovně vyjádřeno, že jednání pachatele bude posouzeno podle tohoto ustanovení jen tehdy, nepůjde-li o trestný čin závažnější.

V některých případech by se jednalo o převzetí již existujících skutkových podstat, v jiných o rozšíření trestního bezpráví. Dále byl učiněn pokus vymezit pojem domácí násilí pro účely případného výkladového ustanovení v budoucí hmotně právní úpravě.

U skutkových podstat trestných činů násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci podle § 197a TrZ, týrání svěřené osoby podle § 215 TrZ, vraždy podle § 219 TrZ, ublížení na zdraví podle § 221 a 222 TrZ, omezování osobní svobody podle § 231 TrZ, zbavení osobní svobody podle § 232 TrZ, vydírání podle § 235 TrZ, útisku podle § 237

TrZ, porušování domovní svobody podle § 238 TrZ, znásilnění podle § 241 TrZ bylo dále navrhováno upravit jako nový zákonný znak kvalifikované skutkové podstaty: „...takový čin spáchal proti osobě blízké nebo členu společné domácnosti v rámci rodiny nebo společné domácnosti“.

Stanovení širšího rozsahu skutkových podstat trestných činů, u nichž by se měl nový kvalifikační znak uplatnit, vyplývá z toho, že základní (nová) skutková podstata trestného činu domácího násilí postihuje (jako subsidiární) jen méně závažné formy jednání. Zpřísnění trestního postihu je však na místě i u trestných činů závažnějších, resp. i nejzávažnějších.

Při podmíněném odsouzení pachatele za některou z forem násilí spáchaného zejména na ženě (včetně podmíněného odsouzení s dohledem) by trestní zákon měl umožňovat uložení takového opatření nebo omezení, jímž by pachateli bylo zakázáno kontaktovat poškozeného (poškozenou) nebo jímž by pachateli bylo uloženo opustit společnou domácnost; příslušné změny provést i v navazujících právních předpisech (zejména v občanském zákoníku a v zákoně o rodině).

Návrh rekodifikace trestního zákona

Návrh rekodifikace, který byl předmětem diskuse na jednání na Ministerstvu spravedlnosti dne 2. 6. 2003, byl vypracován ve dvou alternativách (§ 175 návrhu)²¹. Takového jednání by se dopustila osoba, která týrá osobu blízkou (nebo alternativně i jinou) žijící s ní ve společném obydlí (byla by ohrožena trestní sazbou v rozmezí od jednoho do pěti let). Odnětím svobody na 2 roky až 8 let by byl potrestán pachatel, který by takový čin spáchal zvlášť surovým způsobem nebo na více osobách, způsobil-li by takovým činem těžkou újmu na zdraví, spáchal-li by ho na nejmeně dvou osobách nebo by jej páchal po delší dobu. Konečně trestní sazbou od 5 do 12 let by byl ohrožen ten, kdo by činem způsobil těžkou újmu na zdraví nejmeně dvou osob nebo smrt. Pojem osoby blízké by byl vymezen ve společném ustanovení v závěru kodexu. Navrhovaná úprava by dále zahrnovala i skutkovou podstatu trestného činu mučení a jiného nelidského a krutého zacházení (§ 125), zbavení osobní svobody (§ 145), omezování osobní svobody [§ 146 – v obou případech by zde byla upravena kvalifikovaná skutková podstata – odst. 2 písm. d) jak § 145, tak i § 146 – „tímto činem způsobí fyzické nebo psychické útrapy“], vydírání (§ 150), útisk (§ 152), atd., většinou tedy bez stanovení původně navrhovaného rozšíření kvalifikovaných skutkových podstat, jak je uvedeno výše pod bodem IV.

Po diskusi byla v § 175 odst. 1 návrhu vypuštěna alternativa „jinou“ – ustanovení má dopadat jen na „domácí násilí“ v užším pojetí. Přes diskuse ohledně možnosti postihovat týrání v příbuzenských vztazích

obecně (např. odděleně žijícího vnuka ve vztahu k jeho babičce) byla tato širší koncepce odmítnuta. Zejména proto, že by se neodůvodněně zpříšňovala represe v těchto vztazích, zatímco týrání stejně odsouzeníhodné, ale uskutečněné nikoli mezi příbuznými (a je také otázkou, jak daleko až by příbuzenské vztahy měly být pak definovány), by bylo trestně nepostižitelné podle této zvláštní skutkové podstaty. Podle návrhu se preferuje závislost, která je tu důvodem trestnosti – týraný zpravidla nemá na výběr a musí toto jednání trpět, protože nemá možnost řešit situaci např. odstěhováním.

Vybraná zákonná ustanovení

Trestního zákoníku vztahující se k problematice domácího násilí:

Ublížení na zdraví § 221 - Kdo jinému úmyslně ublíží na zdraví, může být potrestán odnětím svobody až na osm let. Za „ublížení na zdraví“ můžeme pokládat takový stav - onemocnění, poranění - který porušením normálních tělesných nebo duševních funkcí znesnadňuje výkon obvyklé činnosti nebo má jiný vliv na obvyklý způsob života poškozeného a který zpravidla vyžaduje lékařské ošetření, i když nezanechává trvalé následky. Jedním z důležitých kritérií při posuzování pojmu „ublížení na zdraví“ je pracovní neschopnost, tedy stav, kdy postižený je dočasně vyřazen z pracovního procesu. (Soudní praxe vychází z toho, že znesnadnění obvyklého způsobu života postiženého, popř. pracovní neschopnost musí trvat nejméně sedm dní.)

Ublížení na zdraví § 222 - Kdo jinému úmyslně způsobí těžkou újmu na zdraví, může být potrestán odnětím svobody na dvě léta až dvanáct let. Těžkou újmou na zdraví se rozumí jen vážná porucha zdraví nebo vážné onemocnění, kdy za těchto podmínek je těžkou újmou na zdraví zmrzačení, ztráta nebo podstatné snížení pracovní způsobilosti, ochromení údu, ztráta nebo podstatné oslabení funkce smyslového ústrojí, poškození důležitého orgánu, zohyzdění, vyvolání potratu nebo usmrcení plodu, mučivé útrapy, delší dobu trvající porucha zdraví. (K otázce těžké újmy se vyjadřuje soudní znalec z oboru zdravotnictví, odvětví soudní lékařství.)

Omezování osobní svobody § 231 - Kdo jinému bez oprávnění brání užívat osobní svobody, může být potrestán odnětím svobody až na 10 let. Bránění v užívání osobní svobody je zásah, jímž se znemožňuje nebo omezuje volný pohyb člověka a zároveň se mu zabraňuje o svém pohybu svobodně rozhodovat. K bránění užívat osobní svobody musí dojít bez oprávnění. (Může jít o omezování na krátkou dobu, které je nesnadno překonatelné.)

Zbavení osobní svobody § 232 - Kdo jiného zbaví osobní svobody, může být potrestán odnětím svobody na tři léta až 12 let. Zbavení osobní svobody znamená trvalé nebo alespoň dlouho trvající

omezení osobní svobody, které se blíží uvěznění, kdy osvobození je při něm velmi ztíženo a je zvláště obtížné.

Vydírání § 235 - Kdo jiného násilím, pohrůžkou násilí nebo pohrůžkou jiné těžké újmy nutí, aby něco konal, opominul nebo trpěl, může být potrestán odnětím svobody až na 12 let. Pohrůžkou násilí se rozumí jak pohrůžka bezprostředního násilí, tak i pohrůžka násilí, které má být vykonáno nikoliv ihned, ale teprve v bližší nebo vzdálenější budoucnosti. Pohrůžka jiné těžké újmy může spočívat v hrozbě způsobení majetkové újmy, vážné újmy na cti a dobré pověsti, směřovat k rozvratu manželství nebo rodinného života apod..

Útisk § 237 - Kdo jiného nutí, zneužívaje jeho tísně nebo závislosti, aby něco konal, opominul nebo trpěl, může být potrestán odnětím svobody až na šest měsíců. Pachatel zde neužívá násilí nebo pohrůžky násilí nebo pohrůžky jiné újmy, ale omezuje se na zneužití něčí tísně nebo závislosti (jde o méně intenzivní zásah do svobodného rozhodování, než je tomu u vydírání). Tíseň je stav, byť přechodný, vyvolaný nepříznivými okolnostmi, které vedou k omezení volnosti v rozhodování. Nepříznivé poměry se mohou týkat osobních, rodinných, majetkových či jiných poměrů, pro něž se utiskovaná osoba ocitá v těžkostech a nesnázích. Závislost je stav, v němž se osoba nemůže svobodně rozhodovat vzhledem k tomu, že je v určitém směru odkázána na pachatele.

Násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci § 197a - Kdo jinému vyhrožuje usmrcením, těžkou újmou na zdraví nebo jinou těžkou újmou takovým způsobem, že to může vzbudit důvodnou obavu, může být potrestán odnětím svobody až na jeden rok. Jinou těžkou újmou může být např. i vyhrožování způsobením škody velkého rozsahu nebo na věci vysoké umělecké hodnoty, ke které má navíc poškozený citový vztah anebo vyhrožování usmrcením nebo těžkou újmou na zdraví i osobě poškozenému blízké apod.. Důvodnou obavou se rozumí vyšší stupeň tísnivého pocitu ze zla, kterým je vyhrožováno. Pokud je vyhrožování doprovázeno chováním, které ilustruje odhodlání pachatele vyhrůžku splnit (např. vyhrůžka usmrcením nebo způsobením těžké újmy na zdraví doprovázená šermováním nožem či pozvednutím jiné zbraně), lze dovodit, že je způsobilé vzbudit důvodnou obavu. Není třeba, aby ten, jemuž je vyhrožováno, byl přítomen. Stačí, když je vyhrůžka adresována poškozenému takovým způsobem, že pachatel si je vědom toho, že se poškozený o ní dozví (např. prostřednictvím další osoby, telefonicky, dopisem apod.).

Znásilnění § 241 - Kdo násilím nebo pohrůzkou bezprostředního násilí nutí ženu k souloži, nebo kdo k takovému činu zneužije její bezbrannosti, může být potrestán odnětím svobody na dvě léta až 15 let. Nezáleží na věku osoby ženského pohlaví a vztahu k pachateli (za ženu v tomto smyslu je třeba považovat i malé dítě i manželku). Za násilí se považuje použití fyzické síly ze strany pachatele za účelem překonání nebo zamezení vážně míněného odporu ženy a dosažení soulože proti její vůli. Pohrůzka bezprostředního násilí je taková pohrůzka z níž by bylo patrné, že násilí bude použito okamžitě, nepodrobí-li se napadená vůli útočníka. Donucením ženy k souloži se rozumí překonání vážně míněného odporu ženy nebo podlehnutí ženy při seznání beznadějnosti kladení odporu, s ohledem na to, že ji pachatel za použití násilí nebo pohrůžky bezprostředního násilí nedal žádnou možnost odpor projevit. O zneužití bezbrannosti půjde tehdy, je-li žena bez přičinění pachatele v takovém stavu, ve kterém není vzhledem k okolnostem činu schopna projevit svou vůli, pokud jde o pohlavní styk pachatele, popř. ve kterém není schopna klást odpor jeho jednání. Za bezbrannost lze považovat stav bezvědomí v důsledku mdloby, požití alkoholických nápojů nebo choroby. Za stav bezbrannosti je možné považovat i hluboký spánek. Bezbrannou je rovněž dívka-dítě, které je vzhledem k dětskému věku tak nedostatečně vyspělé, že není ani schopno posoudit význam odporu proti vynucované souloži. (Uvedl-li pachatel lsti ženu do stavu bezbrannosti v úmyslu zneužít tento stav k vykonání soulože, půjde o znásilnění za použití násilí).

Pohlavní zneužívání - zneužití osoby mladší 15 let § 242- Kdo vykoná soulož s osobou mladší než patnáct let nebo kdo takové osoby jiným způsobem pohlavně zneužije, může být potrestán odnětím svobody na jeden rok až 15 let. Toto ustanovení provádí důslednou ochranu všech osob mladších než patnáct let před jakýmkoli útoky na jejich pohlavní nedotknutelnost. Pohlaví zneužitých osob není rozhodující, chráněni jsou chlapci i děvčata a to bez ohledu, zda jsou již fyzicky pohlavně dospělí či nikoliv, zda jsou pohlavně dosud nedotčeni, není ani rozhodné, z čí strany vzešla k pohlavnímu zneužívání iniciativa, zda zneužitá osoba dala k pohlavnímu styku souhlas či nikoliv. Za jiný způsob pohlavního zneužití jsou považovány intenzivnější zásahy do pohlavní sféry poškozených (např. ohmatávání prsou nebo pohlavních orgánů, líbání na tato místa apod.), které směřují k sexuálnímu vzrušení pachatele. Nemusí vždy jít jen o aktivní činnost pachatele, ale i o aktivní jednání poškozené osoby (např. ohmatávání pachatelova pohlavního údu). Pohlavního zneužívání jiným způsobem než souloží se může dopustit i osoba stejného pohlaví jako poškozený.

Pohlavní zneužívání - zneužití závislosti osoby § 243 - Kdo zneužívá závislosti osoby mladší než osmnáct let nebo osoby svěřené jeho doзору, přiměje ji k mimomanželské souloži, nebo kdo takové osoby, zneužívá její závislosti, jiným způsobem pohlavně zneužije, může být potrestán odnětím svobody až na dvě léta. Tímto ustanovením je chráněna lidská důstojnost v pohlavní sféře jednak osob mladších než osmnáct let, jednak osob starších, avšak svěřených doзору pachatele a to před útoky, při nichž pachatel zneužívá závislosti takových osob. Chráněny jsou osoby jak ženského tak i mužského pohlaví.

Opuštění dítěte § 212 - Kdo opustí dítě, o které má povinnost pečovat a které si samo nemůže opatřit pomoc, a vystaví je tím nebezpečí smrti nebo ublížení na zdraví, může být potrestán odnětím svobody na šest měsíců až šest let. Ustanovení chrání řádnou výchovu a výživu dětí ze strany osob, které mají povinnost o ně pečovat. Poškozeným může být jen dítě, které si samo nemůže opatřit pomoc, tedy zpravidla dítě předškolního věku. Může jít ale i o starší dítě, pokud vzhledem ke své nesamostatnosti, stejně jako vzhledem k podmínkám prostředí, kde zůstalo opuštěné, není schopno se samo vymanit z hrozícího nebezpečí.

Zanedbání povinné výživy § 213 - Kdo neplní, byť i z nedbalosti, svou zákonnou povinnost vyživovat nebo zaopatřovat jiného, může být potrestán odnětím svobody až na tři léta. Jedná se o povinnost, která vyplývá ze zákona o rodině. Povinnost vyživovat nebo zaopatřovat spočívá nejen v poskytování peněžitého plnění (tzv. výživné-alimenty), ale i v povinnosti poskytovat oprávněnému stravu, ošacení, bydlení, pečovat o jeho zdraví, čistotu, vykonávat nad ním dohled a popř. opatřovat další prostředky potřebné pro všestranný rozvoj. (U neplnění výživného formou alimentů soudní praxe vyžaduje neplacení povinné částky po dobu šest měsíců.)

Týrání svěřené osoby § 215 - Kdo týrá osobu, která je v jeho péči nebo výchově, může být potrestán odnětím svobody na šest měsíců až osm let. Ustanovení chrání osoby, které vzhledem ke svému věku nebo z jiných důvodů jsou v péči nebo výchově jiných osob. Poškozeným může být nejen dítě, ale i osoba zletilá, která pro stáří, nemoc, invaliditu, mentální retardaci apod. je odkázána na péči jiných osob. Týrání je zlé nakládání se svěřenou osobou, vyznačující se vyšším stupněm hrubosti, krutosti, bezcitnosti, bezohlednosti, bolestivosti, a určitou trvalostí, které tato osoba pociťuje jako těžké příkoří. Pachatelem může být jen ten kdo vykonává ve vztahu k týrané osobě péči nebo výchovu (tedy nejen rodiče, ale i příbuzní, učitelé, vychovatelé, ošetřovatelky,

trenéři, přátelé, známí rodičů, kterým je poškozený svěřen jen na určitou dobu).

Výše trestu u všech uvedených trestných činů závisí na způsobeném následku a pohnutce jednání pachatele.

Platný trestní zákon byl do 1. června 2004, kdy vstoupila v účinnost novela trestního zákona zakotvující jako samostatný trestný čin “týrání osoby blízké žijící ve společném obydlí” pod ust. § 215a, schopen nezávisle na sobě postihnout řadu typů trestných činů, které se při domácím násilí odehrávají, a to např. trestný čin omezování osobní svobody podle § 236, vydírání podle § 235, znásilnění podle § 241, útisku podle § 237, ublížení na zdraví podle § 221, § 223 atd.

Zmíněná novela trestního zákona však reagovala na nutnost postižení jednání s charakteristickými rysy domácího násilí, kterými jsou:

- jednání nesoucí znaky týrání
- společně sdílený prostor (obydlí)
- příbuzenské, rodinné, citové nebo materiální vazby mezi agresorem a obětí
-

§ 215a

Týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě

- 1. Kdo týrá osobu blízkou nebo jinou osobu žijící s ním ve společně obývaném bytě nebo domě, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta.**
- 2. Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán**
 - a. spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 zvlášť surovým způsobem nebo na více**

osobách nebo

b. pokračuje-li v páchání takového činu po delší dobu

Pojem “**týrání**”, zavedený již v ustanovení § 215 – týrání svěřené osoby, byl do soudní praxe zaveden jako úmyslné zlé nakládání se svěřenou osobou, vyznačující se vyšším stupněm hrubosti a bezcitnosti a určitou trvalostí, které tato osoba pociťuje jako těžké příkoří (může jít o bití, pálení či jiné tělesné poškozování, ale i psychické a sexuální násilí, vydírání nebo zneužívání, vyhrožování, nucení k ponižujícím úsluhám nebo jiným činnostem, kterou týranou osobou neúměrně fyzicky nebo psychicky zatěžují). K tomu je třeba uvést, že trvalost pachatelova jednání je nutno posuzovat v závislosti na intenzitě zlého nakládání. Nevyžaduje se, aby šlo o jednání soustavné nebo delší dobu trvající stejně jako vznik následků na zdraví.

V **okolnostech podmiňujících použití vyšší trestní sazby** jsou použity okolnosti stejné jako v ustanovení § 215 trestního zákona o týrání svěřené osoby. Při **souběhu** trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí podle § 215a trestního zákona s trestným činem ublížení na zdraví podle § 221 odst. 1 trestního zákona je možná faktická konzumpce. Obdobně je tomu i u souběhu s nedbalostním trestným činem ublížení na zdraví podle § 223 trestního zákona. Pokud jednání pachatele má za následek ublížení na zdraví, jak je v praxi obvyklé, jde zpravidla o vedlejší a méně významný následek hlavní trestné činnosti spočívající v týrání. Z tohoto důvodu posouzení skutku jako závažnějšího trestného činu podle § 215a trestního zákona zpravidla fakticky konzumuje jeho posouzení jako méně závažného trestného činu ublížení na zdraví podle § 221 odst. 1 či § 223 trestního zákona. Vedlo-li by však týrání ke způsobení těžké újmy na zdraví nebo ke smrti týrané osoby, je to třeba vyjádřit souběhem trestného činu ublížení na zdraví podle § 221 odst. 1, odst. 2 písm. c) příp. odst. 3 trestního zákona, popř. § 222 nebo 224 trestního zákona, anebo dokonce trestného činu vraždy podle § 219 trestního zákona. Přitom je třeba vycházet z úvahy, že při způsobení závažnější poruchy zdraví by kvalifikace jednání bez použití souběhu trestných činů nevystihovala plně povahu činu.

Sazby jsou v podstatě stejné jako u trestného činu týrání svěřené osoby podle § 215 trestního zákona s výjimkou spodní hranice sazby u odstavce 1 nového § 215a trestního zákona, kde je vyjádřena skutečnost, že vztah závislosti vyplývající ze společného bydlení může být podstatně volnější a méně intenzivní než vztah týrané osoby, která je v péči nebo výchově pachatele u § 215 trestního zákona.

Na zavedení nové skutkové podstaty podle § 215a, navazovalo přijetí návrhu **nové přítěžující okolnosti** (ustanovení § 34 písm. d)), která je formulována obecněji tak, aby postihla i obdobné zavrženíhodné jednání vůči osobám mladším patnácti let, těhotným, vážně nemocným, vysokého věku nebo nemohoucím, aniž by muselo jít o osoby blízké, které jsou vymezeny dostatečně ve stávající § 89 odst. 8 trestního zákona. Jiné formy bezbrannosti, závislosti nebo podřízenosti jsou kryty přítěžující okolností podle § 34 písm. c) trestního zákona.

K nově zavedené skutkové podstatě podle § 215a je třeba podotknout, že není zařazena ve výčtu trestných činů podle § 163 trestního řádu, tzn. k zahájení trestního stíhání podle § 215a není třeba souhlasu poškozeného (oběti)

Vybraná ustanovení zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

§ 44a: Shledá-li orgán činný v trestním řízení, že poškozenému nebo svědkovi hrozí nebezpečí v souvislosti s pobytem obviněného nebo odsouzeného na svobodě, poučí poškozeného nebo svědka o možnosti žádat informace o tom, že obviněný byl propuštěn z vazby nebo z ní uprchl, nebo odsouzený byl propuštěn z výkonu trestu odnětí svobody nebo z něj uprchl. Poškozený nebo svědek může tuto žádost podat u soudu a v přípravném řízení u státního zástupce. Pokud je odsouzený ve výkonu trestu odnětí svobody, podává se tato žádost soudu, který rozhodoval v prvním stupni.

§ 100 odst. 2: Svědek je oprávněn odepřít vypovídat, jestliže by výpověď způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě, svému příbuznému v pokolení přímém, svému sourozenci, osvojiteli, osvojenci, manželu nebo druhu anebo jiným osobám v poměru rodinném nebo obdobném, jejichž újmu by právem pociťoval jako újmu vlastní.

§ 163 – trestní stíhání se souhlasem poškozeného

Trestní stíhání pro trestné činy násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci podle § 197a, pomluvy podle § 206, neposkytnutí pomoci podle § 207 a 208, poškozování cizích práv podle § 209, ublížení na zdraví podle § 221, 223 a 224, ohrožování pohlavní nemocí podle § 226, omezování osobní svobody podle § 231 odst. 1,2, vydírání podle § 235 odst. 1, porušování

domovní svobody podle § 238 odst. 1,2, krádeže podle § 247, zpronevěry podle § 248, neoprávněného užívání cizí věci podle § 249, neoprávněného zásahu do práva k domu, bytu nebo nebytovému prostoru podle § 249a, podvodu podle § 250, podílnictví podle § 251 a 252, lichvy podle § 253, zatajení věci podle § 254, porušování povinnosti při správě cizího majetku podle § 255, poškozování věřitele podle § 256 a poškozování cizí věci podle § 257 trestního zákona, proti tomu, kdo je ve vztahu k poškozenému osobou, vůči níž by měl poškozený jako svědek právo odepřít výpověď (§ 100 odst. 2), a trestní stíhání pro trestný čin znásilnění podle § 241 odst. 1,2 proti tomu, kdo je nebo v době spáchání činu byl ve vztahu k poškozenému manželem nebo druhem, jakož i pro trestný čin opilství podle § 201a trestního zákona, pokud jinak vykazuje znaky skutkové podstaty některého z těchto trestných činů, **lze zahájit a v již zahájeném trestním stíhání pokračovat pouze se souhlasem poškozeného.** Je-li poškozených jedním skutkem několik, postačí souhlas být jen jednoho z nich. Nepředloží-li poškozený své vyjádření státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu písemně, zaznamená se jeho obsah do protokolu. Souhlas s trestním stíháním může poškozený výslovným prohlášením vzít kdykoliv zpět, a to až do doby, než se odvolací soud odebere k závěrečné poradě. Výslovně odepřený souhlas však nelze znovu udělit.

§ 163a : Souhlasu poškozeného s trestním stíhání pro některých z trestných činů uvedených v § 163 odst. 1 není třeba, pokud:

- a. byla takovým činem způsobena smrt,
- b. poškozený není schopen dát souhlas pro duševní chorobu nebo poruchu, pro kterou byl zbaven způsobilosti k právním úkonům, nebo pro kterou byla jeho způsobilost k právním úkonům omezena,
- c. poškozeným je osoba mladší 15 let,
- d. z okolností je zřejmé, že souhlas nebyl dán nebo byl vzat zpět v tísní vyvolané výhrůžkami, nátlakem, závislostí nebo podřízeností.

Jestliže se poškozený na výzvu orgánu činného v trestním řízení ihned nevyjádří, zda souhlasí s trestním stíhání podle § 163, tento orgán mu poskytne podle povahy věci k vyjádření přiměřenou lhůtu, nejvýše však 30 dnů. Po marném uplynutí této lhůty již souhlas s trestním stíháním dát nelze. O tom je třeba poškozeného písemně poučit.

Vybraná ustanovení zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů

§ 49 odst. 1 písm. c) -přestupek proti občanskému soužití

Přestupku se dopustí ten, kdo úmyslně naruší občanské soužití vyhrožováním újmou na zdraví, drobným ublížením na zdraví, nepravdivým obviněním z přestupku, schválnostmi nebo jinými hrubým jednáním. Za tento přestupek lze uložit pokutu do 3.000,-Kč.

§ 50 – přestupky proti majetku

Přestupku se dopustí ten, kdo

- a. úmyslně způsobu škodu na cizím majetku krádeží, zpronevěrou, podvodem nebo zničení či poškozením věci z takového majetku, nebo se o takové jednání pokusí,
- b. úmyslně neoprávněně užívá cizí majetek nebo si присvojí cizí věc nálezem nebo jinak bez přivolení oprávněné osoby,
- c. úmyslně ukryje nebo na sebe nebo jiné převede věc, která byla získána přestupkem spáchaným jinou osobou, nebo to, co za takovou věc bylo opatřeno.

Za tento přestupek lze uložit pokutu do 15.000,-Kč.

§ 53 odst. 1

Obce projednávajípřestupky proti majetku, jakož i přestupky proti občanskému soužití, pokud nebyly spáchány porušením zvláštních právních předpisů o provozu na pozemních komunikacích....

§ 68 odst. 1

Přestupky podle § 49 odst. 1 písm. b), c) a přestupky podle § 50 spáchané mezi blízkými osobami, jakož i přestupky podle § 49 odst. 1 písm. a) se projednávají jen na návrh postižené osoby, jejího zákonného zástupce nebo opatrovníka. Domácí násilí - navrhovaná právní úprava - soudní řízení. Vzhledem k povaze dotčených práv je policejní zákrok a vydání policejního rozhodnutí o vykázání podezřelého násilníka jen předběžným zásahem, jenž nemůže představovat konečné rozhodnutí ani v případě, že by bylo ve správním řízení potvrzeno a bylo by jej nadále zapotřebí. Proto počítá navrhovaná právní úprava zcela logicky s následným soudním řízením, a to v rámci nového zvláštního předběžného opatření podle občanského soudního řádu.

3.4 Předběžné opatření

Osoba, jež byla postižena domácím násilím, je v první fázi chráněna - v případě potřeby i proti své vůli - zásahem policie a policejním rozhodnutím o vykázání násilníka z bytu či jiného objektu. Pro prodloužení její ochrany nad tuto míru je již nutné, aby se sama ohrožená osoba o další ochranu postarala sama, a to podáním návrhu na vydání zvláštního předběžného opatření.

Osoba, jejíž život, zdraví, svoboda nebo lidská důstojnost jsou vážným způsobem ohroženy, je v příslušném soudním řízení navrhovatelem, její návrh pak směřuje proti násilníkovi, kterého musí navrhovatel ve svém návrhu označit.

K rozhodnutí o návrhu na toto zvláštní předběžné opatření je příslušný okresní soud, který je místně příslušný pro navrhovatele.

O návrhu na toto zvláštní předběžné opatření musí soud rozhodnout bezodkladně, nejpozději do 48 hodin poté, co byl návrh podán.

Obsahem předběžného opatření (a tedy i návrhu na jeho vydání) může být uložení

povinnosti tomu, proti němuž návrh směřuje, aby buď:

- 1) opustil společné obydlí nebo i jeho bezprostřední okolí a ve stanovené době se do těchto míst nevracel (jde tedy o povinnost opustit obydlí - tedy potvrzení policejního rozhodnutí samostatným výrokem soudu), nebo
- 2) se zdržel setkávání s osobou, kterou soud v usnesení označí, a nenavazoval kontakty s ní (tedy zákaz styku s ohroženou osobou).
- 3) Jiné vhodné opatření podle povahy ohrožení navrhovatele (zákon výslovně zná dva typické ochranné situace, ale zvláštní okolnosti případu mohou vyžadovat nařízení jiných omezení ve vztahu k účastníkům řízení, např. rozšíření omezení užívání nemovitostí apod.).

Usnesení soudu o nařízení předběžného opatření se doručí až při provedení jeho výkonu.

Uvedené předběžné opatření lze vydat i tehdy, pokud nebylo zahájeno řízení ve věci samé. Výjimky vyplývající z plnění povinností uložených předběžným opatřením účastníku, proti kterému návrh směřuje, stanoví v rámci rozhodnutí soud, a to s přihlédnutím k jeho oprávněným zájmům (jde o případy, kdy je nutné, aby se tento účastník z vážných důvodů krátkodobě v obydlí zastavil, případně aby se krátce z určitého důvodu setkal s navrhovatelem).

Zvláštní předběžné opatření trvá jeden měsíc od vydání rozhodnutí soudu; v odůvodněných případech může soud tuto lhůtu prodloužit, a to až o jeden měsíc. Předcházelo-li rozhodnutí o návrhu na předběžné opatření rozhodnutí policejního orgánu o vykázání z obydlí, počíná tato lhůta dnem následujícím po dni, v němž uplynula lhůta stanovená policejním rozhodnutím.

Pokud navrhovatel před uplynutím doby trvání předběžného opatření podal žalobu ve věci samé (na ochranu osobnosti), může předseda senátu na jeho návrh rozhodnout o prodloužení doby trvání předběžného opatření; vezme přitom v úvahu trvání stavu ohrožení navrhovatel, obsah a důvody podaného návrhu na zahájení řízení ve věci samé, majetkové či jiné poměry účastníků včetně vlastnických a jiných vztahů ke společnému obydlí, na které se vztahuje předběžné opatření, a další rozhodné okolnosti. Předběžné opatření však zanikne nejpozději uplynutím doby jednoho roku od okamžiku jeho nařízení.

Rozhodnutí o návrhu předběžného opatření podle odstavce 1 není podmíněno předchozím rozhodnutím policejního orgánu o vykázání - oběť domácího násilí tedy nemusí vůbec žádat o pomoc policii nebo může návrh k soudu podat i v případě, že její žádosti o vydání rozhodnutí o

vykázání policie nevyhověla. Soud není rozhodováním policie nijak vázán.

Výkon zvláštního předběžného opatření

Nařídil-li soud předběžným opatřením, aby povinný dočasně opustil byt nebo dům společně obývaný s oprávněným (tedy dosavadní společné obydlí), jakož i jeho bezprostřední okolí, nebo aby se zdržel setkávání s osobou, kterou soud v usnesení označil, a nenavazoval kontakty s ní, zajistí také bezodkladný výkon tohoto rozhodnutí.

Ten se provede tak, že soud v součinnosti s příslušnými státními orgány vykáže povinného ze společného obydlí, odebere mu všechny klíče od společného obydlí, které povinný drží, a popřípadě mu zakáže setkávat se s označenou osobou nebo ji jinak kontaktovat. Soud zároveň poskytne povinnému příležitost, aby si bezprostředně při výkonu rozhodnutí vyzvedl ze společného obydlí své osobní cennosti a dokumenty, jakož i věci, které slouží jeho osobní potřebě; během trvání předběžného opatření pak povinnému umožní vyzvednout i věci nezbytné pro jeho podnikání nebo výkon povolání.

Není-li povinný při výkonu rozhodnutí přítomen, poskytne mu soud na jeho žádost příležitost, aby si ze společného obydlí vyzvedl potřebné věci. O tomto právu soud povinného vyrozumí oznámením zanechaným na dveřích společného obydlí.

Dalším bodem návrhu skupiny poslanců je přihlédnutím k chování manželů během manželství s ohledem na případy domácího násilí - v případě soudního vypořádání společného jmění po rozvodu manželství má soud nově přihlédnout i k tomu, jak se každý z manželů staral o rodinu, k násilnému chování jednoho z manželů vůči druhému.

Rovněž v případě rozhodování soudu o přeměně společného nájmu bytu manželů na výlučný nájem jednoho z nich má soud nově přihlédnout k tomu, který ze společných nájemců způsobil, že se jejich soužití stalo nesnesitelným a k tomu, zda ze strany jednoho manžela nedocházelo k násilnému chování vůči druhému manželovi.

Zcela novým institutem týkajícím se společného nájmu bytu manželů podle občanského zákoníku má být možnost omezit nebo zcela zrušit toto právo u toho z manželů, který se vůči druhému choval násilně, stalo-li se další soužití manželů z důvodu násilného chování jednoho z manželů vůči druhému nesnesitelným. Zruší-li soud právo společného nájmu, při určení, který z

manželů bude byt dále užívat jako nájemce, přihlédne k tomu, který z manželů způsobil, že jejich soužití se stalo nesnesitelným.

Obdobně pak má nově platit, že při rozhodování soudu o případné bytové náhradě pro toho z bývalých manželů, jemuž nebylo soudem přiznáno právo nájmu bytu, soud bude zabývat případným domácím násilím, a může rozhodnout, že ten z rozvedených manželů, jenž se za trvání manželství nebo po rozvodu manželství vůči druhému manželovi nebo blízké osobě, která v bytě bydlí, dopouštěl nebo dopouští násilného chování, nemá právo na bytovou náhradu.

Zcela na závěr je třeba uvést i to, že návrh obsahuje i vypuštění nutného souhlasu poškozeného pro stíhání pachatele trestných činů násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci, ublížení na zdraví, omezování osobní svobody, vydírání a znásilnění, jakožto hlavní trestní skutky domácího násilí. V případě schválení návrhu bude tedy trestní stíhání násilníka pro policii vždy povinné a nebude možné je zmařit absencí souhlasu poškozené oběti, jenž z ní mohl být vynucen pachatelem v důsledku pokračování jeho závažného chování.

Zcela na závěr je třeba uvést, že návrh počítá i se zřízením systémové péče o oběti domácího násilí v rámci státního systému sociálního zabezpečení.

V případě schválení Parlamentem ČR má uvedená právní úprava nabýt účinnosti 1. ledna 2006.

ZÁVĚR

Z toho, co je výše uvedeno, vyplývá, že se sice na jedné straně již v podstatné míře podařilo zpochybnit některé až příliš lhostejné postoje k velmi závažnému jevu nazývanému domácí násilí, ale dosažení úpravy, která umožní efektivní trestní postih těchto jednání, bude nesmírně obtížné. Nejde snad ani tak o to, že se příliš nedaří dospět ke konsenzu ohledně přesného znění této skutkové podstaty (popř. doplnění některých dalších skutkových podstat, jak to navrhovala subkomise pro trestné činy podle hlavy sedmé a osmé trestního zákona – viz shora), ale za zcela zásadní je třeba považovat zejména to, aby tato úprava byla provázaná s ustanoveními zákonů a jiných právních předpisů v netrestní oblasti. Tedy aby trestněprávní opatření byla doplněna opatřeními i jiných právních odvětví – práva občanského, práva správního apod. Velice důležité by bylo i uplatnění prvků probace a mediace. Jinými slovy řečeno – aby se v míře co největší ve vztahu k fenoménu domácího násilí uplatňoval multidisciplinární přístup. Bez něho totiž nelze očekávat vymýcení nebo alespoň omezení tohoto závažného jevu.

Domácí násilí

Český trestní řád, respektive trestní zákon nezná pojem domácí násilí. Jde o to, že pojem domácí násilí je značně široký a lze jím označit širokou škálu jednání od drobných ústků (např. jak sami uvádíte finančního charakteru) přes psychické týrání až po brutální fyzické násilí. Z toho vyplývá, že ne každé domácí násilí je nutně trestným činem. Absence tohoto pojmu v zákoně však v žádném případě neznamena, že policie nemá v současné době oporu pro zásah proti domácímu násilí. Vedle ublížení na zdraví (a v krajním případě jistě i vraždy) zná náš trestní zákon celou řadu instrumentů, podle nichž lze pachatele domácího násilí stíhat. V této souvislosti upozorňuji především na § 235 Vydírání, kterého se dopouští ten, "kdo jiného násilím, pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy nutí, aby něco konal, opominul nebo trpěl". Takový pachatel může být potrestán až třemi lety vězení. Odnětím svobody až na šest měsíců může být dále potrestán ten, kdo se dopustí Útisku podle § 237 tím, že "jiného nutí, zneužívaje jeho tísně nebo závislosti, aby něco konal, opominul nebo trpěl". Dalšími ustanoveními trestního zákona, která v případech domácího násilí připadají v úvahu je nepochybně i omezování osobní svobody a konečně i znásilnění, jehož skutková podstata není manželstvím nikterak dotčena. Bez významu pro posuzování trestných činů spojených s domácím násilím také není ustanovení § 34, které za přitěžující okolnost trestného činu považuje skutečnost, že byl spáchán při využití "něčí bezbrannosti, závislosti nebo podřízenosti".

Z výše uvedeného výčtu skutkových podstat je zřejmé, že největším problémem při řešení problematiky domácího násilí jednoznačně není absence zákona, ale lhostejnost a nedůslednost orgánů činných v trestním řízení při potírání této společensky velmi závažné trestné činnosti. Z mnoha veřejně známých případů vysvítá, že policie má tendenci tyto případy odkládat jako soukromou věc, do které se nechce vměšovat, případně činnost evidentně trestnou vyřeší jako přestupek, aby se jí dále nemusela zabývat. K tomuto postupu jí často napomáhá i samotná oběť. Domácí násilí se většinou odehrává beze svědků a pokud jediný možný svědek odmítne proti pachateli svědčit a své obvinění dokonce vezme zpět, dostává se jakékoli trestní stíhání logicky do důkazní nouze. Stát by sice mohl podávat žalobu namísto postižené či postiženého, beze svědků však může jen stěží vyhrát, notabene pokud oběť svědčí ve prospěch pachatele.

Změna trestního zákona, která je v současné době projednávána ve sněmovně, je už druhým pokusem o řešení problematiky domácího násilí přijetím nových skutkových podstat. Tak jako v minulém případě, je i tento návrh nepochybně předkládán v dobré víře a s nejlepšími

úmysly. Ve skutečnosti však nepřináší vůbec nic nového, co by už v platném trestním kodexu nebylo. Osobně se nebráním nijak tomu, aby tato nebo podobná ustanovení trestní zákon obsahoval, a to třeba i duplicitně. Uvažovat lze nepochybně také o doplnění instrumentů zákonné ochrany oběti před násilníkem. V tomto případě by však již nemělo jít o nástroje trestního ale občanského práva, jako je vykazání z bytu na určitou dobu, zákaz osobního kontaktu atd. Současně ale musím opět upozornit na skutečnost, že i dnes má každý právo domáhat se soudní ochrany, neboť „fyzická osoba má právo na ochranu své osobnosti, zejména života a zdraví, občanské cti a lidské důstojnosti“. Tolik platný Občanský zákoník.

Netvrdím, že tyto všechny zákony ideálně fungují, nechápu jen, proč by nějaké jiné (se stejným obsahem) měly fungovat lépe pouze proto, že budou nové. Za klíčovou pro změnu k lepšímu v oblasti domácího násilí nepovažuji novou legislativu, ale především změnu přístupu policie a dalších orgánů činných v trestním řízení vůči projevům domácího násilí. Nepomůže zde jen jednoduchý apel či rozkaz nadřízených, ale bude nutné se zasadit o celkovou změnu společenského klimatu, které je vůči projevům domácího násilí - bohužel - poměrně tolerantní. Změna postoje společnosti k týraným osobám nakonec přispěje i k jejich větší ochotě vyjít se svými problémy ze soukromí ven na oči veřejnosti. Proto je dobře, že se o této problematice hovoří, zabývají se jí různé organizace a sdružení. Za zvláště důležité považuji ty z nich, které dokáží lidem v nouzi podat pomocnou ruku. Na druhou stranu mě však poněkud zaráží jednostranný pohled na domácí násilí, který zamlčuje, že oběťmi nemusí být nutně jen ženy. V podobě psychického týrání je totiž často páčáno ženami na mužích. Kampaň proti domácímu násilí, která bude zaměřena pouze za přijetí nového zákona proti "zamindrákovaným samcům" možná nakonec přinese nové paragrafy, vyřešení problematiky domácího násilí však tímto způsobem určitě očekávat nelze.

RESUMÉ

Hlavním cílem – základním cílem této práce je jednak deskripce studovaného sociálně patologického jevu, ale zejména analýzy příčin a hledání společenských souvislostí a možností prevence.

Domácí násilí je velmi nebezpečný společenský jev, který je však nesmírně obtížné řešit.

Domácí násilí je palčivým problémem v celé Evropě. Minimálně 16 % českých rodin zažilo domácí násilí. Domácí násilí trvá v průměru 3 – 6 let. Odehrává se za zavřenými dveřmi mezi partnery a svědky jsou většinou jen pachatel a oběť, případně trpící svědkové, kterými bývají většinou děti. Charakteristické pro domácí násilí je, že se opakuje a s každým dalším útokem se zvyšuje i intenzita a brutalita útoku.

Domácí násilí není proto věcí soukromou, ale je třeba proti němu bojovat, kontrolovat a nepodceňovat je. Naštěstí v dnešní době již zareagovala společnost na tuto problematiku nejen úpravou legislativy, ale i začínající spoluprací mezi jednotlivými organizacemi a odborníky, kteří přicházejí s oběťmi domácího násilí do styku. Lékaři, policisté, psychologové, sociální pracovníci a další musí začít účinně spolupracovat, aby dokázali postižené rodině pomoci.

Je třeba pomoci a všímavosti všech, neboť nevíme kdy pomoc budeme potřebovat my sami nebo naši blízcí.

ANOTACE

Název práce:

Domácí násilí jako vážný sociálně patologický jev v současné společnosti.

Anotace:

Cílem bakalářské práce je jednak deskripce studovaného sociálně patologického jevu, ale zejména analýzy příčin a hledání společenských souvislostí a možná prevence.

Klíčová slova:

Agresor, dítě, domácí násilí, muž, násilí, partner, pomoc, patologický jev, rodina, zneužívání, žena.

Název práce v angličtině:

Home violence as grave socially pathologic phenomenon at contemporary society.

Annotation:

The focus of this bachelor thesis is a description of the studied sociopathological phenomenon, and in particular an analysis of its cause, social contexts and possible prevention.

Key words:

Aggressor, child, home violence, man, violence, partner, help, pathologic phenomenon, family, abuse, woman

LITERATURA A PRAMENY

Prameny:

1. Jelínek, J. – Sovák, Z. Trestní zákon a trestní řád. Praha: Sevt, 1990, 615 s.
2. Ústava České republiky a Listina základních práv a svobod. 3. doplněné vydání. Ostrava: Aries V.O.s., 1992, 111s

Literatura:

3. Bentovim, A. Týrání a sexuální zneužívání. 1. Vydání. Praha: Grada Publishing, 1998, 117 s.
4. Bradnová, H. et al. Encyklopedický slovník. 1. vydání. Praha: Odeon, 1993, 1253 s.
5. Čačka, O. Přehled psychologie obecné, dospívání a pracovní výkonnost. I. Vydání. Brno: MU, 1995, 83 s.
6. Čírtková, L. Políčení psychologie, Skripta, 2001
7. Diggins, A. Sociologie. 1. Vydání. Praha: Argo, 1999, 523 s.
8. Durozoi, G. – Roussel, A. Filozofický slovník. 1. vydání. Praha: Ewa Edition, 1994, 534 s.
9. Gál, F. Násilí. 1. Vydání. Praha: Egem, 1992, 143 s.
10. Geist, B. Sociologický slovník. 1. vydání. Praha: Victoria Publishing, 1992, 785 s.
11. Hauserová, E. Jsi přece ženská...Malý lehce feministický rádce. 1. Vydání. Praha: Grada

- Publishing, 1998, 123 s.
12. Havelková, H. Lidská práva, ženy a společnost. 1. Vydání. Praha: Portál, 1998, 78 s.
 13. Hayesova, N. Základy sociální psychologie. 1. Vydání. Praha: Portál, 1998, 168 s.
 14. Hollanderova, D. 101 lež, kterou muži říkají ženám, a proč jim ženy věří. 1. Vydání. Praha: Columbus, 1996, 370 s.
 15. Janata, J. Agrese tolerance a intolerance. 1. Vydání. Praha: Grada Publishing, spol. s r.o., 1999. 220 s.
 16. Kernberg, O.F. Normální a patologická láska. 1. Vydání. Praha: Portál, 1999, 240 s.
 17. Klimeš, L. Slovník cizích slov. 5. Vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1995, 855 s.
 18. Koudelková, A. Psychologické otázky delikvence. 1. vydání. Praha Victoria Publishing, 1995, 114 s.
 19. Křivohlavý, J. Já a ty. 2. vydání. Praha: 1997, 137 s.
 20. Kuchařová, V. – Zamykalová, L. Aktuální otázky posdtavení žen v ČR. 1. vydání. Praha: Výzkumný ústav Práce a sociálních věcí, 1998, 78 s.
 21. Lagerback, B. Oběti zločinu a jejich reakce. 1. vydání. Praha: BKB, 1995, 48 s.
 22. Nakonečný, M. Psychologie osobnosti. 1. vydání. Praha: Academia, 1995, 286 s.
 23. Nová, H. – Valehrach, M. Rodinné vztahy v soudní praxi. 1. Vydání. Praha: Prospektrum, 1995, 280 s.
 24. Novotná, V. Násilí v rodině a jeho důsledky. In Sborník. 1. Vydání. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 1999, 95 s.
 25. Řehulka, E. Úvod do studia psychologie. 1. Vydání. Brno: Paido, 1995, 62 s.
 26. Řezáč, J. Sociální psychologie. 1. Vydání. Brno: Paido, 1998, 186 s.
 27. Satirová, V. Kniha o rodině. 1. Vydání. Praha: Práh – Svan, 1994, 114 s.
 28. Sigly, F. Sociologie současné rodiny. 1. Vydání. Praha: Portál, 1999, 128 s.
 29. Střelec a kol. Kapitoly z rodinné výchovy. 1. Vydání. Praha: Fortuna, 1992, 87 s.
 30. Sullerotová, E. Krize rodiny. 1. Vydání. Praha: Karolinum, 1998, 96 s.
 31. Štěpánová, J. Alty a Soprány. In Sborník. 1. Vydání. Praha: Gender Studies Centre, 1994, 189 s.
 32. Večerka, K. a kol. Prevence kriminality v teorii a praxi. 1. Vydání. Praha: Themis, 1997, 159 s.
 33. Wolstonecraftová, a. Obrana práv žen. 1. Vydání. Praha: Nákladem Jana Leichterá 1994, 206 s.

Články:

34. Adamcová, V. Domácí násilí, soukromá záležitost? Betty: roč. 5,10, 1994, 2-48 s.
35. Braunová, D. Dneska tě ještě nezabiju. Magazín práva: 1999, 16.1., 10, 12 s.
36. Budinský, I. Domácí násilí: Muži fyzicky i psychicky týrají své ženy. Lidové noviny: roč. 12, č. 127, 1999, 5 s
37. Cosmopolitan. Jak k autu, tak k ženě. Svět proti domácímu násilí. 1999, č. 6, 58 s.
38. Hesová, I. Ruce, které milovaly, bijí. ZN Zemské noviny: roč. 7, č. 208, 1997, Příloha: Náš domov, 1 s.
39. Homolová, M. Týrání na těle i na duši začíná nenápadným: „Jsi nula!“ Lidové noviny: 1999, 6.3., 25 s., 28 s.
40. Mladá fronta Dnes. Manželka v psí boudě. 1996, 7.10., 8 s.
41. Říčan, P. Muži ženy a krutost: K problému mužské agrese vůči ženám. Československá psychologie: roč. 43, č. 3, 1999, 267-274 s.
42. Vitoušová, P. Mají ženy rády násilí? Maxi magazín: roč. 2. 10, 1994, 8 s.

Internetové články:

43. Kde hledat pomoc. (on line). (cit. 2001 – 12.3). Dostupné z:
><http://www.mvcr.cz/nasili/default.htm>.
44. Koordinační kruh prevence násilí na ženách. (on line). (cit. 1999 – 10.7.). Dostupné z:
>URL:<http://www.ecn.cz/profem/kruh.html>.
45. Násilí v rodině: Informační text pro oběti, sociální pracovníky, policisty a veřejnost. (on line).(cit. 1999 – 10.9.). Dostupné z:
>URL:http://www.juristic.cz/BKB/brozury/nasili_v_rodine.htm.

Příloha č. 1

Obrana před domácím násilím

Domácí násilí není normální jev a nikdo není povinen snášet ponižování ze strany partnera. Chyba je v tyranizujícím násilníkovi, nikoli v oběti! Oběť se nemá za co stydět. V naprosté většině případů je první projev násilí jen začátek! Nevěřte sebekajícím slibům a omluvám. On či ona se nezmění. Jednejte hned a nepodceňujte situaci. Když už taková situace nastane je vhodné držet se následujících doporučení:

- Pokuste se násilí okamžitě zastavit. Nevíte-li jak na to, vyhledejte radu odborníků (například manželské poradny nebo specializované poradny)! Selže-li váš soukromý pokus o stopnutí násilí, vyhledejte okamžitě pomoc (právníka, lékaře, policie, azylového domu, organizací pro pomoc obětem)!
- V momentě akutního nebezpečí volejte okamžitě policii.
- Jste-li zraněn(a) či máte-li zdravotní či psychické problémy, vyhledejte okamžitě lékaře. Plně ho informujte, žádejte zápis do zdravotní dokumentace.
- Řešte váš problém, dokud máte sílu. Nevzdávejte to! Hledejte pomoc a podporu! Každá

situace se dá nějak řešit. Informujte se v poradnách, krizových centrech, v místech sociální pomoci.

Samozřejmě platí, že každou situaci je třeba vyhodnotit individuálně avšak námi uvedená doporučení jsou univerzální a je nanejvýš vhodné řídit se jimi. (42:1-3)

Krizový plán

Pro případ nouze je vždy dobré být na tuto nepříjemnou situaci připraven. Každý, kdo si uvědomuje potencionální nebezpečí ze strany partnera by měl mít napaměti následující doporučení.

Co je dobré si promyslet, popř. nachystat

- pamatujte si, kam se můžete obrátit se žádostí o pomoc. Řekněte někomu, co se u Vás děje. Noste s sebou telefonní čísla svých přátel, příbuzných a azylových domů. Pokud jste v nebezpečí a potřebujete pomoc, zavolejte policii.
- pokud jste zraněn(a), jděte na pohotovost nebo k lékaři a oznamte, co se Vám stalo. Požádejte je, aby Vaši návštěvu zadokumentovali, případně Vám napsali zprávu.
- poučte své děti a určete jim bezpečné místo v bytě - pokoj, který jde zamknout, v okolí - sousední dům, kam se mohou uchýlit, pokud potřebují pomoc. Poučte je, že jejich úkolem je zůstat v bezpečí a ne Vás ochraňovat.
- u někoho, komu věříte, si schovejte: náhradní klíče, různé oblečení, důležité dokumenty, lékařské předpisy a nějaký peněžní obnos. Naplánujte si nejbezpečnější dobu k případnému útěku.
- pokud jste napaden(a) během volání na policii - nechejte telefon vyvěšený, mluvte a křičte! Když přijede policie, jděte s ní do jiného pokoje, abyste mohl(a) mluvit bez přerušování. Neodmítejte lékařské vyšetření.
- po útoku neuklízejte ihned - důkazy (rozbité sklo, roztrhané oblečení, chomáče vlasů...) sesbírejte do igelitového sáčku a předejte ho policii. Škody vyfotografujte, snímky dejte vyvolat i s datem, je-li to možné. Zjistěte si jména a čísla policistů kteří událost

vyšetřovali.

- nepopírejte násilí před dětmi, řekněte jim pravdu tak, aby jí porozuměly. Když násilí eskaluje, nezdvíhejte malé dítě, protože bude ve vašem náručí zranitelnější.

Kam se obrátit v případě nouze (43:1-3)

Zde uvádíme nejdůležitější telefonické kontakty kam se můžete v případě nouze obrátit.

Nepřetržitý provoz

Linka Bezpečí dětí a mládeže - Telefon: 800 155 555

Senior linka - Telefon: 222 221 771

Bílý kruh bezpečí (Praha) - Telefon: 257 317 100

DONA linka (Praha) - nepřetržitá pomoc obětem domácího násilí, informace o azylových domech 251 511 313

Poradna pro ženy v tísní (Brno) 545 245 996

Omezený provoz

Linka právní poradny pro ženy - Telefon: 224 910 744

SOS obětem domácího násilí - Telefon: 541 247 233, 737 834 345

ROSA-centrum pro oběti domácího násilí - Telefon: 241 432 466, 602 246 102

DONA centrum (Ostrava) - každé po a pá 8 - 14 hodin, čt 14 - 20 hodin - Telefon: 597 489 207

Bílý kruh bezpečí (Brno) - Telefon: 541 218 122

Bílý kruh bezpečí (Ostrava) - Telefon: 597 489 204

Bílý kruh bezpečí (Olomouc) - Telefon: 585 423 857

Bílý kruh bezpečí (Plzeň) - Telefon: 377 637 695

Bílý kruh bezpečí (Pardubice) - Telefon: 466 265 264

Všechny formy domácího násilí - partnerské, na dětech, na seniorech

- **Bílý kruh bezpečí** - sdružení pro pomoc obětem (veškeré) trestné činnosti - pomoc a psychologické i právní poradenství ženám - obětem domácího násilí je jednou z podstatných složek činnosti - od září 2001 bude provozovat specialisovanou krizovou linku pro oběti domácího násilí. **Adresa pro Prahu: Duškova 20, Praha 5, 15000, tel. 257 317 100, fax. 251 512 299**, kontaktovat osobně nebo telefonicky v úterý nebo ve středu 17-20 hod, pro předem objednané ve čtvrtek v 18 -20 hod.

Mimopražské poradny: **Olomouc** - Na vozovce 26, PSČ 779 00 tel.: 585 423 857, **Ostrava** - Ul. 28. října 124, 709 24, tel./fax: 597 489 204, **Brno** - Slovinská 41, PSČ 612 00, tel.: 541 218 122 , **Plzeň** - Americká 42, PSČ 301 35, tel.: 377 637 695, **Pardubice** - Pospíšilovo nám. 1693, PSČ 530 03 Pardubice 3, tel.: 466 265 264, www.bkb.cz

Partnerské násilí a násilí na ženách obecně

- **ROSA** - informační a poradenské centrum pro ženy - oběti domácího násilí, na **pevnou linku** je možno volat **každé pondělí a úterý od 15 do 18 hod.**, kdy je poradna v provozu. Optimální je **předem se objednat na mobilní telefon**. Ženám je poskytováno podle potřeby i opakované psychosociální poradenství, nejedná se pouze o jednorázové konzultace. Klientkám jsou k dispozici sociální pracovnice, psychologky a externí psychiatricky. Po dohodě si v poradně lze domluvit konzultaci i s právníčkou.

Rosa může nabídnout i **krizové ubytování v azylových bytech s utajenou adresou**, ale **kapacita** bytů je **omezená**. Jsou -li obsazené, hledá pro klientky ubytování v ostatních

azylových domech dalších zřizovatelů.

Adresa centra - Podolská 25, Praha 4, 147 00, mob.: 602 246 102, tel./fax:
241 432 466,

e-mail: rosa@telecom.cz <http://www.feminismus.cz/org/rosa> www.rosa-os.cz

- **La Strada ČR** - prevence a pomoc obětem obchodu se ženami a s ním spojeného násilí na ženách, zajištění sociální, právní, psychologické a lékařské pomoci. **Info a SOS linka tel.: 222 717 171.** V provozu út a čt 10.00 - 16.00 hod., st 12.00 - 20.00 hod. Pro písemný kontakt: P.O.BOX 305, 111 21 Praha 1, tel./fax.: 222 721 810 - nutno se předem objednat telefonicky.

lastrada@ecn.cz www.ecn.cz/lastrada

- **ELEKTRA** - centrum pomoci ženám zneužitým v dětství, krizová intervence a terapie a poradenství v případech, že součástí domácího násilí je sexuální násilí, podpurná terapie rodinným příslušníkům, kurzy a výcviky pro odborníky **Adresa: Michnova 1622, Praha 4 - Jižní Město, tel. 27 911 110.** Nejbližší stanice metra - Háje, blízko Litochleb, Michnova je kolmá na ul. Hvězdoslavovu, prostory Elektry jsou v objektu bývalé mateřské školky, kde sídlí rovněž o.s. Proxima Sociale. http://members.tripod.com/~Elektra_cz/index.htm, na tel. lze volat od 9.00 do 15.00, ke konzultaci je třeba se předem objednat.

- **ProFem - středoevropské konzultační středisko pro ženské projekty**, provozuje linku právní pomoci pro oběti násilí na ženách (proFem/AdvoCats for Women) tel. 224 910 744, linka je v provozu každou středu od 18.30 do 20.30. Od jara roku 2000 vydává internetový informační **zpravodaj k domácímu násilí** - <http://iZpravodaj.profem.cz>. Adresa: Gorazdova 20, Praha 2, 120 00, e-mail: info@profem.cz

- **ACORUS** - psychosociální centrum Praha, komunitní práce s rodinou v krizi zapříčiněné partnerskými vztahy zatíženými násilím, poskytuje azylové ubytování pro oběti domácího násilí a jejich děti, psychoterapie, psychodiagnostika pro děti, workshopy pro pracovníky pomáhajících profesí. Z důvodů utajení před násilnými rodinnými příslušníky udává jen **tel. kontakt: 283 892 772 nebo tel/ fax: 283 890 671**, e-mail: acorus@atlas.cz

- **Poradny pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy** - působí pod Městským centrem

sociálních služeb a prevence, Chelčického 39, Praha 3, 130 00, tel. 222 581 311 - celkem 9 poraden.

Mimopražské organizace

- **Poradna pro ženy v tísní** - autonomní projekt o.s. Ekologický právní servis, Brno, poskytuje komplexní přímou pomoc obětem domácího násilí (právní poradenství, sociální poradenství apod.). Prvotní kontakt pouze telefonicky na mobilní lince: 737 834 345, denně od 7.00 hod. do 22.00 hod. www.zenavtisni.cz, e-mail: zenavtisni@hotmail.cz
- **Pansophia** - Sdružení pro výchovu v sociální oblasti, **České Budějovice** ,
- **Poradna pro ženy a dívky v nouzi EVA** - nabízí lékařské, právní, sociální, psychologické konzultace, doprovod na úřady. Provozní hodiny poradny jsou zatím každé úterý a čtvrtek od 12,00 do 16,00 hodin. Do poradny je vhodné se předem telefonicky objednat na telefonním čísle 386 353 120
Adresa: Kanovnická 16, PSČ 370 01, České Budějovice www.charitacb.cz,
e-mail: info@charitacb.cz
- Církevní organizace poskytující především azylovou pomoc - ubytování v krizi - hlavně matky s dětmi
- **Charita ČR (Česká katolická Charita, Vladislavova 12, Praha 1, 111 37, tel. 296 243 330), www.charita.cz** , provozuje větší počet azylových domů pro matky s dětmi v nouzi po celé ČR. Neustále se otvírají další azylové domy, seznam provozovaných zařízení bude průběžně doplňován.

1. Domov sv. Zdislavy pro matky s dětmi v tísní, Aš

Klicperova 4, 352 01 Aš

tel.: 354528800 fax, zázn.: 354 528 968

2. Centrum pro matku a dítě, Blansko

Sladkovského 2b, 678 01 Blansko

tel.: 516 411 400 fax: 516 417 351

3. Domov pro matky s dětmi v tísní, Boskovice

Kpt. Jaroše 28, 680 01 Boskovice

tel.: 516 452 943

4. Domov sv. Markéty pro matky s dětmi,

Staňkova 47, 612 00, Brno

tel., zázn.: 541 240 087-8 fax:541 240 089

5. Domov pro matku a dítě, Český Těšín

Třanovského 6, 737 01 Český Těšín

tel.: 558 711 704

6. Domov pro matku a dítě v nouzi s buňkou napůl cesty, Domažlice

Havlovice 5, 344 00 Domažlice - Havlovice

tel.: 379 776 388

7. Charitní domov pro matky s dětmi, Havlíčkův Brod

Boženy Němcové 188, 580 01 Havlíčkův Brod

tel., zázn., fax.: 569 426 070

8. Domov sv. Magdaleny, Jiřetín pod Jedlovou

407 56 Jiřetín pod Jedlovou

tel.: 412 379 211

9. Domov pro matku a dítě, Karlovy Vary

Svobodova 348/14, 360 17 Karlovy Vary

10. Charitní dům pro matky s dětmi, Kroměříž

Havlíčková 2995, 727 01 Kroměříž

tel.: 573 335 528

11. Charitní domov sv. Zdislavy pro matky s dětmi, Ostrava-Zábřeh

Kapitolní 14, 704 00 Ostrava - Zábřeh

tel.: 596 787 411 fax: 596 621 094

12. Domov pro matku v tísní, Otrokovice

Hlavní 1229, 765 02 Otrokovice

tel.: 577 932 388

13. Domov sv. Zdislavy pro matky s dětmi v tísní,

Plzeň Čermákova 29, 320 14 Plzeň

tel.: 377 420 459, 377 423 159

14. Domov pro matku a dítě, Prachatice

Sokolovská 408, 224 27 Prachatice

tel.: 388 310 274

15. Charitní domov pro matky s dětmi v tísní, Třebíč

Manž. Curierových 604, 674 01 Třebíč

16. Charitní domov sv. Alžběty pro matky s dětmi, Veselíčko

Veselíčko 22, 398 42 Veselíčko u Milevska

tel.: 382 589 108

17. Charitní domov pro matky s dětmi, Zlín

Česká 4789, 760 05 Zlín

tel.: 577 241 352

18. Domov pro matky v tísní, Znojmo

Mašovická 10, 669 02 Znojmo

tel.: 515 220 755 fax: 515 220 768

19. Dům pro matky s dětmi (pouze matky s dětmi)

Dvořákova 21, 736 01 Havířov

tel.: 596 813 342

20. Azylový dům (ženy a matky s dětmi)

Čs.arnády 837 bcd, 794 01 Krnov
tel.: 554 612 296

21. Azylový dům (ženy a matky s dětmi)

U nových válcoven 9, 709 00 Ostrava - Mar.Hory
tel.: 554 612 296

22. Azylový dům (ženy)

Mlýnská 25, Brno
tel.: 543 212 530

23. Azylový dům (ženy)

Nákladní 7, 360 05 Karlovy Vary
tel.: 353 569 179

24. Azylový dům (ženy)

Tusarova 60, 170 00 Praha 7
tel.: 266 710 477

25. Armáda spásy (ústředí)

Petržilkova 2565/23, 158 00 Praha 5
tel./fax: 251 611 229

<http://www.armadaspasy.cz>

Kongregace sester dobrého pastýře-Dům sv. Eufrasie,Ostrava-Ludgeřovice

Markvartovická 22, 747 14 Ostrava - Ludgeřovice
tel., fax: 595 052 885

- **Diakonie České církve evangelické** - provozuje linku důvěry ve všech krizových situacích včetně domácího násilí a azylový dům pro ženy s dětmi v krizové situaci. **Adresa pro styk:** Belgická 22, Praha 2 120 00, **tel.: 222 521 912**, <http://sos.diakoniecce.cz>
- **Slezská diakonie - poradna ELPIS** - provozuje pobočky ve dvou severomoravských městech v Karviné a v Havířově.

V Havířově se klientky mohou obracet na: **tel./fax 596 812 764, e-mail:**

elpis_ha@quick.cz, adresa: Opletalova 4, PSČ 736 01, poradna má otevřeno v **pondělí** a ve **středu: 8.00 - 16.00**, v **pátek 8.00 - 12.00**, v **úterý a ve čtvrtek od 8.00 do 15.00 - pouze pro předem objednané**

Karviná - adresa: Fryštátská 168, PSČ 733 01, **tel.: 596 323 032, fax: 596 323 031 -** provoz poradny je stejný jako v Havířově.

Násilí na dětech

- **Linka bezpečí** - anonymní poradenství 24 hodin - **Adresa: Ústavní 91/95, Praha 8, 181 00**, tel.: 800/155 555, www.linkabezpeci.cz rodičovská linka: 283 852 222, lb@linkabezpeci.cz
- **Linka důvěry Dětského krizového centra** - V Zápolí 1250/21, Praha 4, 140 00, tel./fax: 241 480 511, **NON-STOP telefon Linky důvěry: 241 484 149** provozuje i internetovou linku důvěry na e-mail adrese: dke@ditekrize.cz, další informace o nabídce pomoci pro klienty lze získat na: www.ditekrize.cz
- **Růžová linka** - poradenství pro děti v krizi - provozuje Čs. společnost na ochranu dětí při 3. lékařské fakultě UK - **tel. 272 736 263, Adresa: Ruská 87, Praha 10, 100 00**

Uvedená pracoviště jsou schopna zajistit kontakty na místní odborníky na území Čech.

- **Centrum rodinné terapie, Dětská psychiatrická klinika FN Motol**, V úvalu 84, 150 06 Praha 5 **tel. 224 433 478**

Vybraná mimopražská krizová centra:

- **Krizové centrum pro děti a rodinu** - Veleslavínova 17, Ostrava, **tel.: 596 123 555, fax: 596 111 133**
- **Krizové centrum pro děti a mládež Spondea** - Štefánikova 1, Brno - střed, tel: 541 213 732

Násilí na seniorech – viz. BKB

- **RIAPS** - Chelčického 39, Praha 3, 130 00, **tel. 222 586 768**
- Ambulance poruch paměti, Fakultní nemocnice Královské Vinohrady, Šrobárova 50, 100 00, Praha 10, **tel. 267 163 154**
- viz. násilí na dětech Centrum rodinné terapie FN Motol
- **Občanské informační centrum** funguje v **Domově SUE RYDER**, Michelská 1/7, PŠČ 140 00, Praha 4, tel.: **244 029 111**, poskytuje poradenství pro seniory v obtížných sociálních situacích obecně **v průběhu školního roku každé úterý a středu od 14.00 -18.00 hod.** (42:1; 43:1)

Příloha č.2

Intervenční projekty proti domácímu násilí

NĚMECKO

Intervenční projekty proti domácímu násilí existují v Německu již několik let. Byly založeny podle příkladů z USA v různých městech a každý projekt má specifickou regionální strukturu a koncepci:

- Intervenční hannoverský projekt "Proti mužskému násilí v rodině" (zkratka HAIP)
- Berlínský intervenční projekt proti domácímu násilí (BIG),
- Kooperační a intervenční koncept Šleesvicko- Holštýnska,
- Intervenční projekt" CORA"- Contra násilí proti dívkám a ženám ve spolkové zemi Mecklenburg-Vorpommern,
- Brémský intervenční projekt "Nové cesty",
- Passovský model "Násilí v sociálně blízkém prostředí",

Společným cílem všech intervenčních projektů je:

- ochrana a podpora ohrožených žen a jejich dětí,
- efektivní a koordinovaná intervence,
- snaha o koordinaci postupů všech institucí a zařízení zabývajících se domácím násilím
- postih pachatele
- informace pro ženy, které nejsou domácím násilím postiženy

Společným postupem chtějí dosáhnout toho, aby stát i společnost pochopily, že nesou zodpovědnost za stále se rozšiřující problém domácího násilí, který byl dosud prohlašován za individuální problém té či oné ženy a jejíž řešení se přenášelo na azylové ženské domy.

V Německu existuje poměrně hustá síť poradenských a azylových míst pro ženy, které jsou oběťmi domácího násilí. Přesto se na četnosti výskytu násilí v partnerských vztazích zřejmě nezměnilo vůbec nic. Více než dvacet let práce azylových ženských domů vedlo k poznání, že **všechna zodpovědná místa v nestátních i státních institucích musí mezi sebou spolupracovat, má-li se na situaci týraných žen něco změnit.**

Intervenční projekty mají zpravidla široké spektrum úloh:

- Existující nabídka ochrany a podpory musí být rozšířena. Ženy potřebují alternativy ke své dosavadní situaci, která jim umožňuje pouze život "běžekyň ve vlastní zemi", v azylovém ženském domě, poté, co se rozhodly opustit vztah s násilnickým partnerem. Proto se v odborných kruzích diskutují možnosti cest v rámci platné legislativy (např. policejní a bezpečnostně právní opatření vůči násilnickému partnerovi). Pracuje se na zlepšení situace pro ženy, které čekají na procesní řízení.
- Ve všech intervenčních projektech hraje velkou roli snaha zlepšit policejní postupy. V několika městech byly odsouhlaseny nové směrnice, vypracována **pravidla chování** policistů při agresí v rodině. Pro lepší orientaci úředníků byla zavedena intenzivní školení.
- Je věnována zvýšená pozornost dětem, které byly nuceny prožít násilí na svých matkách.

Intervenční projekty požadují **ochranu dětí** v situacích, kdy je sama matka nemůže bránit.

- Téměř všechny intervenční projekty vypracovaly **programy pro pachatele** a za pomoci místních poraden pro muže je i částečně realizují. Problém spočívá pouze v malé kooperativnosti justice, která nařizuje účast na těchto kurzech velmi zdrženlivě. Nejúčinnějším řešením se jeví tvůrcům programů opatření, kdy je oběti poskytnuta pomoc a pachatel je současně hnán k zodpovědnosti.

Úspěch těchto iniciativ je patrný i v celostátním měřítku. Berlínský intervenční projekt zpracoval - na základě zkušeností s Rakouským zákonem ochrany před násilím - návrh nového zákona týkající se civilně právní ochrany před násilnickými činy a způsob jednoduššího přenechání (manželského, partnerského) bytu při rozchodu.

Spolkové ministerstvo spravedlnosti přijalo tento návrh jako základ justify práci na tvorbě nového zákona a jeho hlavní myšlenky se staly součástí návrhu "Zákona k civilně právní ochraně před násilnými činy", který bude předložen Spolkovému sněmu. (Gewaltschutzgesetz - GewSchG)".

Pro spolupráci všech zodpovědných státních a nestátních míst by měly být připraveny určité rámcové podmínky, aby se společná činnost vyvíjela a probíhala při zachování demokratických procesů rozhodování, které byly dohodnuty při diskusích na „Kulatých stolech“ a v odborných pracovních skupinách.

Základní předpoklady pro spolupráci jsou:

- koordinace postupů
- spolupráce širokého spektra institucí a zařízení:(azylové ženské domy, policie, justice, komunální správa , ministerstva)
- získávání zástupců státních institucí pro účast v projektech,
- konkretizace společných úloh a cílů
- statut expertů
- mandát k jednání a jasná rozhodovací pověření ,

- dostatečné schopnosti a kompetence ke spolupráci.

Vedle schopnosti kooperace na odborně - profesní úrovni je rozhodující politická vůle k realizaci a financování projektů, prosazování nových opatření a provádění statistických šetření, která budou podkladem pro další projekty.

Akční plán Spolkové vlády k boji proti násilí na ženách ukázal směr, který je ale nutné ve všech spolkových zemích a na úrovni komunální a krajské konkretizovat. Aktivní organizace v ženské politice by se měly v úzké spolupráci s odborně kompetentními partnery z ochranných a podpůrných projektů zasadit o vypracování zemských akčních plánů a konkretizaci ochrany a intervence při násilí v partnerských vztazích.

Poradenství pro násilné muže - Německo

Projekt MÄNNER GEGEN MÄNNER-GEWALT, Hamburk

První projekt poskytující poradenství pro násilné muže byl založen v roce 1984. Na základě konceptu z USA vznikla svépomocná skupina financovaná finančním úřadem, odborem pro sociální práci a mladistvé. Poradenství je bezplatné, důraz je kladen na dobrovolnost, s kterou muži do projektu přicházejí. Od šesté hodiny, po kterou s klientem pracují, však zaměstnanci projektu očekávají tzv. příspěvek, což je finanční obnos, jehož výše je dobrovolná a pohybuje se od 2 do 120 marek za hodinu. Přitom vycházejí z postoje mužů, že „co nic nestojí je bezcenné“. Z těchto prostředků jsou hrazeny mzdy pro pracovníky, jimiž jsou pouze muži, kteří klienty dále vzdělávají. V roce 1998 bylo poskytnuto asi 500 poradenství.

Klientelu tvoří pachatelé:

- 1. Fyzického násilí** - asi 60% klientely, z toho 10% mužů týrá kromě partnerky také své děti.
- 2. Sexuálního násilí** - 12 -13%,

3. Mladiství pachatelé - nejmladšímu pachateli násilí bylo osm let (útočil nožem na svou matku).

Projekt neřeší případy psychického násilí

Na existenci projektu jsou muži upozorňováni zejména veřejnými institucemi (dvě třetiny klientely). **Tito muži za sebou mívají násilnou kariéru a přicházejí většinou až ve chvíli, když zprávy o jejich násilí proniknou na veřejnost (např. prostřednictvím soudního procesu, zásahu policie apod.)**

Z výzkumu Ministerstva pro rodinu, ženy , mladistvé a seniory, který byl proveden v roce 1985 vyplývá, že každý sedmý muž spáchá alespoň jednou za svůj život tzv. sexualizované násilí, tzn. násilí v partnerství, kde nejde o intimitu, ale cílem je ponížit partnerku k demonstraci vlastní síly. V každém čtvrtém víceletém manželství alespoň jednou muž svou partnerku zbije. **Násilní muži mají často vlastní obraz dokonalého muže, který je silný, úspěšný, konkurenceschopný, schopný řešit problémy, muže, který si je jist svými pocity, dokáže finančně zabezpečit rodinu a řádně se o ní starat. Protože jde o ideální obraz, muž často propadá frustraci z toho, že do detailů nesplňuje stanovené požadavky, a navenek svou nespokojenost se sebou samým demonstruje násilím.**

Muži často hledají omluvu pro své chování ve vlivu alkoholu. Jak ale pracovníci projektu upozorňují, ve většině případů pachatelé nejsou alkoholicí, nebo osoby s problematickým vztahem k alkoholu, alkohol je zde pouze záminkou. Násilný útok by se v těchto případech udál stejně.

Psycholog projektu se snaží s mužem pracovat tak, aby si uvědomil, že jde o ventilaci nahromaděné vnitřní frustrace, která se projeví navenek, kdykoliv cítí, že je ohrožen jeho vnitřní obraz dokonalého muže, a aby muž sám poznal, kdy je pod tlakem a čím byl tlak vyvolán, a následně byl schopen uvolnit emoce jiným způsobem než agresí.

Takovému muži nabízejí první rozhovor, v dalších šesti měsících jeden rozhovor týdně a v následujícím půlroce možnost účastnit se skupinových rozhovorů.

Pachatel násilného činu většinou potřebuje rok a půl až dva roky práce s projektem, než je schopen pochopit podstatu svého násilí.

Männergegen Männer-Gewalt je pouze poradenským místem pro násilné muže, nenabízí terapeutické služby. Mezi jejich pracovní zákony patří:

1. dobrovolnost pachatele k návštěvě projektu
2. pachatel - pracují výhradně s mužem, do poradenství nepřijímají jeho partnerku
3. orientace na současnost - s pachatelem není rozebírán jeho dosavadní život, těžké dětství ...
4. zodpovědnost- projekt nepracuje s pocitem viny a trestu, orientuje se na to, aby muž převzal zodpovědnost za spáchané činy,
5. empatie, konfrontace - na psychologické rovině existuje mnoho osob, které jsou ochotné násilným mužům pomoci.

Násilí probíhá v jakémsi cyklu - násilný čin, po kterém se dostaví pocit ulehčení, je následován pocitem lítosti a viny ze strany pachatele. V dalším období partneri o činu mlčí, pachatel proto, že hovořit o vlastním „selhání“ je mu trapné a na celou záležitost by nejraději zapomněl, partnerka proto, že má strach z nového výbuchu násilí, kterému by byla vystavena v případě, že by partnera zmínkou o jeho „vybočení“ rozčílila.

Dvojice poté nějaký čas vede tzv. normální život, v násilníkovi se střádají nevybité emoce, které potom najednou z malicherných příčin opět vyplují na povrch dalším násilným útokem.

Vědecké studie o tom, kolik procent mužů po absolvování poradenství projektu se opětovně dopouští násilí bohužel neexistuje. Podle odhadů odborníků se jedná asi o 10% mužů.

Zdroj: ASPEKT, Bratislava, 2/1999 autor:Dr. Radka Macháčková

Příloha č.3

Pomoc obětem domácího násilí - Rakousko

Domácí násilí je i v Rakousku vážným problémem. Podle odhadů je jím postižena každá pátá až desátá žena, ale skutečný počet násilných činů spáchaných v rodinném prostředí je ještě vyšší. Následky násilí na ženách nesou i děti.

Několik údajů k problematice:

- V rodinách dochází ke dvěma třetinám všech vražd.
- V 90 % případů jsou oběťmi ženy a děti.
- Podle odhadů výzkumu o policejních zákrocích, který uskutečnil právní expert policejního sboru v Rakousku (por. Bohrn, 1995) se každý rok stane obětí násilí přibližně 150 až 300 tisíc žen.
- V roce 1996 našlo útočiště v rakouských ženských domech 2115 žen a jejich dětí.
- 91 108 žen a dětí využívají denní opatrovnickou službu pro děti a telefonické poradenství.

Azylové domy pro ženy a poradenská centra

V Rakousku, které má okolo 7 milionů obyvatel, existuje v současnosti 19 azylových domů, které nabízejí ženám a dětem ochranu a pomoc a čtyři poradenská centra pro ženy, která ženám a dětem nabízejí ochranu a pomoc. Kromě toho působí dalších 40 poradenských center. 7

nouzových telefonních infolinek pro oběti znásilnění a několik poradenských center pro dívky a ženy, které byly sexuálně zneužité. První ženský azylový dům vznikl v Rakousku v roce 1978.

Financování

Ženské domy jsou Rakousku financované výlučně z veřejných prostředků. Přestože se v uplynulých letech podařilo založit mnoho azylových domů, jejich financování je stále neuspokojivé. Z tohoto důvodu je valná část těchto zařízení odkázána na charitativní práci.

Vídeň

Ve Vídni žije asi 1,6 milionů obyvatel. Působí tam tři azylové domy a Poradenské centrum pro týrané ženy a jejich děti, provozované nevládní organizací Verein Wiener Frauenhauser, která má smlouvu o financování s městem Vídeň.

Díky tomu, že náklady na provoz těchto zařízení hradí město, je finanční stránka vídeňských ženských domů v porovnání se stejnými zařízeními mimo Vídeň velmi dobrá.

V každém zařízení tohoto typu pracuje asi 10 žen. Jsou k dispozici 24 hodin denně, mohou přijmout ženu i s dětmi v každou denní nebo noční hodinu.

Ochrana a bezpečnost

Hlavním cílem poradenství a pomoci týraným ženám a jejich dětem je poskytnutí bezpečí a ochrany, vzhledem k tomu, že alespoň částečně se vyrovnat s prožitým násilím je možné pouze v bezpečném prostředí.

Anonymita

Bez vědomí a souhlasu ženy není možné zveřejnit cokoli z jejích osobních údajů a poskytovat jakékoliv informace o její osobě a jejích dětech.

Ženy pomáhají ženám

V azylových ženských domech a poradenských centrech pracují se ženami pouze ženy. Je to důležité hlavně proto, že pro své špatné zkušenosti s muži mají postižené ženy často k mužům malou důvěru.

O svém životě rozhoduje postižená žena nadále sama, pokud potřebuje radu, pomoc nebo zastoupení při jednání s úřady, svěří se svým problémem raději ženě, která pracuje v azylovém domě a je ochotná a schopná pomoci. I tento fakt posílí ztracenou sebedůvěru a napomůže odhodlání dále řídit svůj vlastní život.

Rakouské azylové ženské domy poskytují

- přístup 24 hodin denně
- ženy a děti mohou zůstat tak dlouho, jak potřebují, a mohou se opakovaně vrátit
- pokud jsou bez prostředků, nemusí za svůj pobyt platit
- účast na demokratické správě azylových domů (prostřednictvím schůzí 1x týdně)
- Pomoc obsahuje - útočiště, ochranu, právní pomoc, doprovod na policii a soud, pomoc při obstarávání zaměstnání, pomoc při hledání bydliště, doporučení na terapii a rodinné poradenství, pomoc v otázkách týkajících se dětí (škola, školka, problémy s dětmi), další poradenství po skončení pobytu v ženském azylovém domě.

Veřejná a společensko-politická práce

K povinnostem azylového ženského domu patří také práce s veřejností, která má za cíl upozornit veřejnost na problém domácího násilí a zvýšit vnímavost společnosti k tomuto jevu.